

OYNAMAZSAN KIRILIRIM! KIRILMAYAN HAYALLER

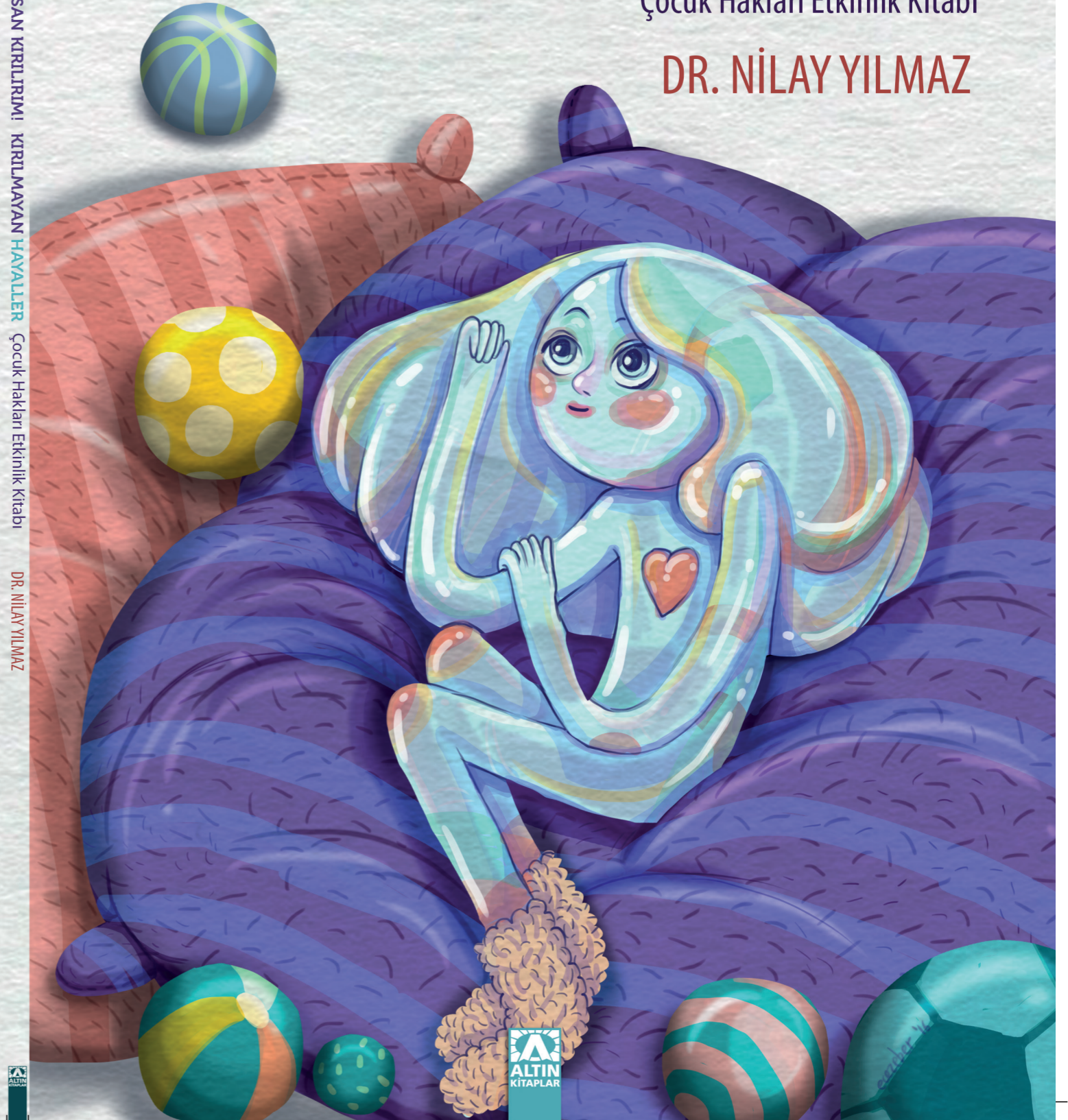
Çocuk Hakları Etkinlik Kitabı

DR. NİLAY YILMAZ

Kırılmayan Hayaller uzun soluklu atölyeler sonucunda imece çalışmasıyla yazılmış bir öyküdür. *Oynamazsan Kırılırim!* etkinlik kitabı da imece halkamızı genişletmek için haklar eğitimi yolculuğumuzda bize eşlik edecek yol arkadaşlarımızdan biridir. Üç boyutlu çocuk hakları kitabı *Kırılmayan Hayaller*'i çok amaçlı kullanmak isteyen yetişkinler için hazırlanmıştır. *Oynamazsan Kırılırim!* öyküyü disiplinlerarası çalışmalarla uzun soluklu okumak ve haklar eğitimi çalışmalarının bir parçası olarak kullanmak isteyenlere rehberlik edecek etkinlik önerilerinden oluşmaktadır. Kitapta; okuma, boyama ve kesip yapıştırıp hareketli kitap yapma çalışmalarını düşünsel açıdan besleyecek, öykünün satır aralarını eleştirel ve yaratıcı düşünme çalışmalarıyla genişletecek uygulamalara yer verilmiştir.

www.kirilmayanhayaller.com

OYNAMAZSAN KIRILIRIM! KIRILMAYAN HAYALLER Çocuk Hakları Etkinlik Kitabı DR. NİLAY YILMAZ

ALTIN
KİTAPLAR

ALTIN
KİTAPLAR

YAYIN HAKLARI

© ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
VE TİCARET AŞ

BASKI

1. BASIM / ARALIK 2016 / İSTANBUL
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ MATBAASI

BU KİTABIN HER TÜRLÜ YAYIN HAKLARI
FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI GEREĞİNCE
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ VE TİCARET AŞ'YE AİTTİR.

ISBN 978 - 975 - 21 - 2265 - 9

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Göztepe Mah. Kazım Karabekir Cad.
No.: 32 Mahmutbey - Bağcılar / İstanbul
Matbaa ve Yayınevi Sertifika No.: 10766

Tel.: 0.212.446 38 88 pbx
Faks: 0.212.446 38 90

<http://www.altinkitaplar.com.tr>
info@altinkitaplar.com.tr

OYNAMAZSAN KIRILIRIM! KIRILMAYAN HAYALLER

Çocuk Hakları Etkinlik Kitabı

DR. NİLAY YILMAZ

KIRILMAYAN HAYALLER KİTABI HAKKINDA

Camsu'nun da tüm çocuklar gibi ihtiyaçları, hayalleri ve yapmak istedikleri var. Ama bedeninin cam oluşu her şeyi daha da zorlaştırıyor. Yapamadıkları ve yapmasına izin verilmeyen şeyler gün geçtikçe çoğalıyor. Ama Camsu'nun asıl hikâyesi hakları için mücadele etmeye karar verdiğinde başlıyor. Bu kararla yola düşen Camsu'yu çetin bir yolculuk bekliyor.

Bu öyküyü kurgulayan on beş çocuk, yanlarına Camsu'yu da katarak uzun bir yolculuğa çıktı. Elbette bu sadece Camsu'nun ve on beş çocuğun yolculuğu değil. Haklarının peşine düşen tüm çocukların, çocukları sırça köşklere büyütmeyen ve onların yaşam yolculuğunu destekleyen yetişkinlerin, her şeye rağmen kırılmayan düşlerin ve gerçeklerin yolculuğu.

Bir hak uğruna bazen bir ömür verilse de, yolların ve yolculukların hiç bitmediğini biliyoruz. Umudumuz da hayallerimiz de bitmiyor ve hiç bitmeyecek. Çünkü yaşam varsa umut da var.. Ve umut en çok çocuklarda var.

Camsu'nun kırılmayan hayallerinin öyküsünü okuyup düşünerek,
düşüncelerinizi somutlaştırıp çizerek,
onları boyayarak ve kesip yapıştırarak
siz de bu yolculuğa çıkabilir;
siz de bizim yol arkadaşımız olabilirsiniz.

www.kirilmayanhayaller.com

adresinden Kırılmayan Hayaller Üç Boyutlu Kitap Projesi hakkında ayrıntılı bilgi edinebilir ve diğer arkadaşlarınızın çalışmalarını inceleyebilirsiniz.

Hazırladığımız çalışmaların görsellerini isterseniz siz de bu sayfada paylaşabilirsiniz.

YOL HİKÂYESİMİZ

Çocuk hakları yolculuğumuz üç boyutlu hareketli kitap (pop-up) projesiyle 2014'te buluştu. *Yıldızlardan Bir Konser Alanı* isimli kitabı elimize aldığımızda uzun bir yolculuğun başında olduğumuzu hissettik. Çünkü yol heyecanımız bitmemiş, kitapla birlikte yeni heyecanlara evrilmişti. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Hakları Birimi olarak yolculuğumuza yeni duraklar eklemek istedik. Rotamızı belirledik, yol haritamızı çizdik ve bu yolculukta bize eşlik edecek yeni yol arkadaşlarımızı bizimle buluşmaya çağırdık.

İlk buluşmamız Doç. Dr. Serap Erdoğan ve asistanı Nurbanu Parpucu ile çocuk hakları atölyesinde gerçekleşti. Çocuklar bu atölyede haklarını öğrendi, okudu, tartıştı, oyunlar oynadı, resimler çizdi. Ardından **yaratıcı drama** ve **oyun atölyesi** geldi. Bu defa oyunlar aracılığıyla karakterler oluşturup hak ihlalleri üzerine doğaçlamalar yapıldı. Yolculukta bize eşlik edecek atölye çalışmalarının yarı yapılandırılmış uygulamalardan oluşmasına özen gösterildi. Sadece içeriğin değil sürecin de çocuk haklarına uygun şekilde ilerlemesi hepimiz için önemliydi. Canlandırmalarda ve yazacağımız öyküde yer alacak hakların seçimini çocuklara bırakmak yolculuğumuzu daha da heyecanlı kıldı.

Yaratıcı drama atölyesi çocukların en çok hangi haklarla ilgili konuşmak istediklerini bize gösteren çalışmalardan biri oldu. Doğaçlamalarda yaptıkları vurgular, ihtiyaçlarının ve isteklerinin yetişkinler tarafından görülmediği, bilinmediği ya da görmezlikten gelindiği konusunda yoğunlaştı. Yaratıcı drama uygulamalarını çocukların vurgularından ve verdikleri ipuçlarından yola çıkarak tasarladığımızda paylaşımların bizi "cam" kavramıyla buluşturacak noktaya taşıdığını görmek benim için başka bir heyecandı. Çocuklar, ihtiyaçlarının ve isteklerinin görünürlüğünü camla ifade edebilecekleri konusunda hemfikir oldular. Bu kararın ardından camın özellikleriyle ilgili konuştuk, okuduk ve cam kavramını merkeze alan oyunlar oynadık. Böylece öykümüzün cam çocuk karakteri oluşmaya başladı. Çocuğun cinsiyetine ve ismine oy çokluğuyla karar verip cam kız Camsu'yu yolculuğumuzun ana karakteri yaptık.

Acaba cam çocukların yaşamları nasıl olur diye düşünürken kendimizi Çağdaş Cam Sanatları Müzesi'nde bulduk. Müzedeki sanat eserleri cam kız karakterimizi ve onun yaşam alanını yapılandırma sürecinde bize fikir verdi. Müzede renkli camlara bakıp rengârenk hissettik. Cam kızın duygularını renklerle anlatabileceğimizi keşfettik. **Cam ocağına yaptığımız ziyaret** ise cama nasıl şekil verildiğini bize gösterdi. Gezi sonrasında "cam" ve "çocuk" kavramları üzerine düşündük; camı işleme ve cama biçim verme yöntemlerini, camın kırılabilirliğini, şeffaflığını, görünmezliğini, değişimini, dönüşümünü ve yaşamımızdaki işlevini; büyüklerin çocuklara bakışıyla ve çocuk haklarıyla ilişkilendirdik. Bu paylaşımlarımızı daha sonraki drama çalışmalarımızda da anımsadık, cam kızın yaşamından kesitleri bu paylaşımlarımızdaki bilgilerden yola çıkarak canlandırdık. Cam kızın yapabildikleri ve yapamadıkları üzerine düşündük, haklarını tartıştık, tartıştıklarımızı doğaçlamalarda yeniden ifade ettik. Doğaçlama diyaloglarını not aldık, ses ve video kayıtları yaptık. Böylece elimizde cam kızın yaşamını anlatan anlara dair kısa öykülerimiz oldu.

Yolculuğumuzun bir sonraki durağı **resim atölyesiydi**. Çocuklar bu atölyede görsel tasarım uzmanı Burhan Bilgiç'le çalıştı. Üç boyutlu kitap projesinde geçen yıl yapılan çocuk hakları kitabını incelediler, hareketli kitap örneklerine baktılar ve kitap tasarımları üzerine konuştular. Ardından cam kızın öyküsündeki karakterlerin ve mekânların resimlerini çizdiler. Çizdiklerini cam kızın duygularından esinlenerek renklendirdiler.

Yolculuğumuzda bize eşlik eden her manzara aslında bizi **yaratıcı yazma** buluşmasına taşıyan önemli bir duraktı. Yol boyunca her durağa farklı açılardan bakmaya çalıştık. Aynı olaya farklı rollerden baktığımızda farklı şeyler görebileceğimizden söz ettik. Yaratıcı yazma durağında çocukların beni bu kez drama eğitmeni değil de yazar olarak karşılaması farklı bakış açılarını deneyimlememize yardım etti. Artık yol sohbetimizde kitaplar da vardı; yazma süreci ve kurgu bileşenleri vardı. Kurmaca dünyasındaki gerçekler vardı. Daha önce doğaçlama yaparak oluşturduğumuz diyaloglarımızı yeniden baktık, onların içinden bizim kurgumuza uygun olanları seçtik. Öykümüzle örtüşen resimlerimizi belirledik. Eklemek istediğimiz başka resimler olduğunu fark ettik ve onları yapmak için sonraki haftalarda yine Burhan Bilgiç'le resim atölyesinde buluşmaya karar verdik.

İki ay süren yolculuğumuzdaki her durak bizi rengârenk duygularla buluşturdu. Sonunda resimler tamamlandı, diyaloglar yazıldı, öykü kurgusu oluşturuldu. Çocuklar, yaptıkları resimleri üç boyutlu ve hareketli kitap maketine taşıma işini Burhan Bilgiç'e, yazdıkları diyalogları öyküye yerleştirip birleştirme işini bana verdi. Böylece bizim cam kızımız, öyküsünü sizinle de paylaşabilecek renklere ve seslere kavuştu.

Camsu'nun Kırılmayan Hayaller'i düşlerimizdeki uzun ince bir yolculuğun ilk durağıydı. Öykümüzü kendimiz yazalım, çizelim, boyayalım ve kendi kitaplarımızı kendimiz yapalım istedik. Hayallerimiz gerçek oldu ve bu duraktan elimizde kendi yaptığımız üç boyutlu bir kitapla ayrıldık. Sonra istedik ki bu öykümüzü siz de okuyun, siz de bizim gibi kendi kitaplarınızı yapın; düşüncelerinizi istediğiniz gibi resimleyin, boyayın, kesin ve yapıştırın. Yani çocuk hakları yolculuğunda siz de bizim yol arkadaşımız olun. Hak ettiğimiz bir dünyayı birlikte düşleyelim, birlikte düşünelim, hayallerimizi hep birlikte gerçekleştirelim.

Biz hayal kurmayı hiç bırakmadık, hâlâ düşünüyoruz ve yol haritamıza her gün yeni duraklar ekliyoruz. *Kırılmayan Hayaller*'imizi daha da büyütme için ebeveynleri ve eğitimcileri de bu imce çalışmasına katılmaya çağırıyoruz. Camsu'nun öyküsünü evde ve sınıfta yapılabilecek yaratıcı okuma ve yazma uygulamalarıyla destekleyecek eğitimci el kitabımız bir sonraki durakta onları bekliyor.

Eğer www.kirilmayanhayaller.com adresini ziyaret ederseniz diğer hayallerimizi de görebilirsiniz. Camsu'yla tanışan herkesi bu sayfada buluşmaya, düşlerini ve düşündüklerini burada ve her yerde paylaşıp büyütmeye çağırıyoruz.

Cam kızın öyküsü bir imce ürünüdür. Bu imecede buluşmadan önce hepimizin farklı köşelerde yeşeren hayalleri vardı. Bunları bir yerde toplayıp birleştirmemize olanak veren başta Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen ve bu süreçte bizi destekleyerek sürecin yürütülmesini planlayan Mehmet Engin Çakmak, Oğuzhan Özen, Didem Aydınmakina, Hale Kargin, Mehlika Yazgıç ve Aslı Sürek olmasaydı hayallerimiz bu kadar çok renkli ve bu kadar kapsayıcı olmazdı. İsimleri burada görünür olmasa da varlıklarıyla bize güç veren ve bizimle birlikte yola çıkıp yolculuğumuza renk katan herkese teşekkür ederiz.

Bu yolculuk hepimizin yolculuğudur. Çocukları sırça köşklere büyütmeyen yetişkinlerin, haklarının peşine düşen çocukların, her şeye rağmen kırılmayan düşlerin ve gerçeklerin yolculuğu. Bir hak uğruna bazen bir ömür verilse de, yolların ve yolculukların hiç bitmediğini biliyoruz. Umudumuz da hayallerimiz de bitmiyor ve hiç bitmeyecek...

Siz de bizimle birlikte yola çıkmak için bavulunuzu hazırlayın. Ve lütfen umudunuzu da yanınıza almayı unutmayın. Yaşam varsa umut da vardır.

OYNAMAZSAN KIRILIRIM ETKİNLİK KİTABI HAKKINDA

Yol Hikâyemiz'de anlattığımız gibi *Kırılmayan Hayaller* uzun soluklu atölyeler sonucunda bir imece çalışmasıyla yazılmış bir öyküdür. *Oynamazsan Kırılırım* etkinlik kitabı da imece halkamızı genişletmek için haklar eğitimi yolculuğumuzda bize eşlik edecek yol arkadaşlarımızdan biridir. Üç boyutlu çocuk hakları kitabı *Kırılmayan Hayaller*'i çok amaçlı kullanmak isteyen yetişkinler için hazırlanmıştır. *Oynamazsan Kırılırım*, öyküyü disiplinlerarası çalışmalarla uzun soluklu okumak ve haklar eğitimi çalışmalarının bir parçası olarak kullanmak isteyenlere rehberlik edecek etkinlik önerilerinden oluşmaktadır. Kitapta; okuma, boyama ve kesip yapıştırıp hareketli kitap yapma çalışmalarını düşünsel açıdan besleyecek, öykünün satır aralarını eleştirel ve yaratıcı düşünme çalışmalarıyla genişletecek uygulamalara yer verilmiştir.

Uygulamalar şu aşamaları kapsamaktadır:

1. Öyküyü okumadan önce
2. Okuma sırasında
3. Okumayı bitirdikten sonra

Öyküyü okumaya başlamadan önceki süreçte yapılması önerilen ısınma çalışmaları konuya zihinsel, duygusal ve fiziksel olarak hazırlık yapmakta, ısınma etkinlikleri ardından öyküyü okurken yapılacak çeşitli çalışmalar da farklı kazanımlara odaklanarak konuyu derinleştirmektedir. Okuma süreci bittikten sonra yapılması önerilen çalışmalar ise kitaptaki bazı konuları daha derinlemesine ele alan ve haklar eğitimi etkinliklerini öyküyle ilişkilendiren daha kapsamlı uygulamalardır.

Kırılmayan Hayaller internet sayfası hareketli kitap tasarımlarınızın yanı sıra etkinlik görsellerinizin de paylaşıldığı bir platformdur. Lütfen burada önerilen çalışmaların görsellerini ya da kitaptan esinlenerek sizin de tasarlayıp uygulmuş olduğunuz etkinlikleri www.kirilmayanhayaller.com sayfasında paylaşmaktan çekinmeyin.

Proje Danışmanı ve Etkinlik İçerik Sorumlusu

Dr. Nilay Yılmaz

KIRILMAYAN HAYALLER'İ
OKUMADAN ÖNCE
NELER YAPABİLİRİZ?

ISINMA OYUNLARI

Amaç

Bu bölümdeki uygulamaların amacı çocukları cam kavramıyla ve çocuk haklarıyla ilgili bilişsel ve duyuşsal olarak düşündürmektir. Aynı zamanda bu çalışmalar öyküyü okuduklarında Camsu'nun cam kız olmasıyla bağlantı kurmalarına da yardım edecek ön hazırlık etkinlikleridir. Metni okumadan önce birlikte oynayacağınız bu oyunlara daha sonraki aşamalarda gönderme yaptığınızda Camsu'nun değişen renkleri, çıtırdaması, çatlaması, şeffaflığı, görünmezliği vb. konular daha da anlaşılır olacaktır.

Öneri

Isınma bölümündeki oyunları isterseniz kitabı okuduktan sonra bir kez daha uygulayabilir ve bunların Camsu'yla ilişkisini okuma-anlama aşamasında yer alan sorularla ilişkilendirilebilirsiniz. O zaman oyunların kazanımları metinle doğrudan etkileyecek ve çalışmalarınız çok daha katmanlı bir yapıya sahip olacaktır.

1. Cam Deyince...

Gerekli malzeme: Büyük boy cam bilye ya da cam görünümünde olan şeffaf silikon bir top.

Cam Deyince... oyununda çocukların kısa süre içinde akıcı düşüncelerini ve verilen kategoriye uygun örnekler bulabilmelerini amaçlıyoruz. Bu çalışma, yaratıcı düşünmenin "akıcılık" ve "esneklik" bileşenleriyle ilgili becerileri de pekiştirecektir. Burada önemli olan, camın her hâlinin ve her boyutunun düşünülmesidir. O yüzden camla ilgili esnek düşünceleri için çocukları cesaretlendirin. Oyunda camın her formunun, parça ve bütün olarak ele alındığından emin olun. Topu duraksamadan atmak ve çemberdeki akışı bir ritimle ilerletmek oyun sürecini daha eğlenceli kılacaktır. Her turda herkesin bir şey söylemesi gerekmiyor. O yüzden dört-beş çocuktan sonra başka bir kategoriye geçerseniz oyun sıkıcı olmadan ve çok uzamadan eğlenceli bir şekilde ilerleyecektir.

- Çocuklardan çember şeklini alacak biçimde yere oturmalarını isteyin (İsterseniz oyunu ayakta da oynatabilirsiniz). "Oyun başlatıcı" olarak elinize bilyeyi ya da topu alın. Çocuklara yuvarlak bir şey düşüncelerini söyleyip onlara 30-40 saniye zaman verin ve sonra oyunu başlatın. Oyun başlatıcı olarak göz teması kurduğunuz bir çocuğa bilyeyi/topu atın, bunu

yaparken ona cam bir nesne (bardak, ampul, sürahi vb.) söyleyin. Çocuk misketi/topu tuttuğunda o da cam bir nesne söyleyerek onu bir başka arkadaşına atsın. Malzemesi cam olan her şey söylenebilir. Herkes çemberdeki bir arkadaşıyla göz teması kurarak topu ona atarken farklı bir nesne söylemeli. Aynı şeylerin tekrar edilmemesine dikkat edin. Eğer akıllarına bir şey gelmezse “pas” diyerek bilyeyi/topu başkasına atabilirler. Oyunu akıcı ve hızlı bir şekilde oynatmaya çalışın.

- Beş altı çocuğun top atmasından sonra oyuna yeni bir kategori ekleyin. Bu kez herkes “camdan yapılmış bir mutfak eşyası” söylesin. Örneğin; bardak, sürahi, şişe vb. diyebilirler. Bu eşyanın her yerinin cam olması gerekmiyor. Örneğin; fırın kapağı, tencere kapağı, tepsinin cam sapı vb. diyerek camdan bölümü olan eşyalar da düşünülebilir. Üç-beş çocuk bilyeyi/topu atıp eşya söyledikten sonra kategoriyi değiştirin. “Cam aksesuarlar”la (ev ya da kişisel eşyalar) devam edin, ardından da “cam bölümleri olan taşıtlar”ı söyleyerek oyunu ilerletin.
- Oyunun son turunda kategoriyi genişletin ve bu kez çocuklar “camla ilgili herhangi bir bilgi” söyleyerek yine topu bir arkadaşlarına atsınlar. Örneğin; “Cam şeffaftır.” diyebilirler. Ya da “Cam serttir.”, “Renkli camlar vardır.”, “Cam erir.” vb. camla ilgili bildikleri her şeyi söyleyebilirler.

Oyun Sonrası Değerlendirme

Gerekli malzeme: Büyük kraft kâğıt, *Bilim Çocuk* dergisindeki *Binlerce Yılın Mucizesi Camlar* isimli yazı.

Oyunu oynadıktan sonra yapacağımız değerlendirme bölümünün amacı çocukların cam kavramıyla ilgili neler bildiklerini, neleri merak ettiklerini ve neyi öğrenmek istediklerini belirlemektir.

- Büyük kraft kâğıda aşağıdaki 3N tablosunu oluşturun. Daha sonra çocuklara cam hakkında ne bildiklerini sorun. Biraz önceki oyunun son aşamasında söylenen şeyleri anımsatın ve yeni bilgilerle birlikte bunları da aşağıdaki 3N tablosunun “Cam hakkında ne biliyoruz?” bölümüne yazın.
- Çocuklara rehberlik etmek amacıyla aşağıdaki soruları da sorabilirsiniz. Daha sonra hep birlikte düşünün, tartışın.

1. Cam hakkında ne biliyoruz? Camın içeriğinde hangi maddeler var?
2. Cam eşyalar nasıl yapılıyor? Sürahiye, lambaya ya da biblolarına nasıl şekil veriliyor?
3. Cama baktığımızda ne görürüz?
4. Renkli camlar var mı? Acaba cam nasıl boyanıyor?
5. Kırılmayan cam üretmek mümkün mü?

3N: Ne biliyoruz? Ne öğrenmek istiyoruz? Ne öğrendik?

Cam hakkında ne biliyoruz?	Cam hakkında ne öğrenmek istiyoruz?	Cam hakkında ne öğrendik?

- Daha sonra çocuklardan camla ilgili merak ettikleri şeyler hakkında soru sormalarını isteyin. Bu soruları da 3N tablosunun “Ne öğrenmek istiyoruz?” bölümüne yazın.

Ardından hep birlikte *Bilim Çocuk* dergisindeki yazıyı (*Binlerce Yılım Mucizesi Camlar*) inceleyin.

- 3N tablosunun ilk bölümüne yazdığımız bilgileri hep birlikte kontrol edin. Yanlış bilgi söylenmişse düzeltin. Yazıdan edinilen ve yeni öğrenilen bilgileri 3N tablosunun “Ne öğrendik?” bölümüne yazın. Tablonun ikinci bölümündeki soruların yanıtları eğer bu metinde varsa onların yanıtlarını da “Ne öğrendik?” bölümüne yazın.

Çocuklara *Kırılmayan Hayaller* kitabını ve kitabın kapağındaki Camsu’yu gösterip öykünün ana karakteri Camsu’nun cam bir çocuk olduğundan bahsedin.

2. Duygu Çizgilerim

Gerekli malzeme: Büyük kraft kâğıt ya da yazı tahtası.

Bu çalışma çocukların duygular ve renkler arasında bağlantı kurmalarına yardım edecektir. Camsu’nun cam bedeninden yansıyan duyguları anlamaları için de bir ısınma çalışması niteliğindedir.

- Çocuklardan farklı duygular söylemelerini isteyin ve çocukların söylediklerini yazın.
- Öfke, kıskançlık, üzüntü, kırgınlık, mutsuzluk, umutsuzluk, endişe, kaygı, utanç, korku, suçluluk, neşe, heyecan, mutluluk vb. duygulardan oluşan bir duygu listesi yapın. Daha sonra çocuklara, “Bu duyguları farklı çizgilerle ifade etseydiniz her duygunun çizgisi nasıl olurdu?” diye sorun. Herkes birkaç duygu seçip onu çizgilerle ifade etsin. Örneğin; kırgınlık kırık kırık bir çizgi olabilir. Mutluluk, dans eden ve yuvarlanan neşeli bir çizgi olabilir. Öfke, keskin ve zikzaklı bir çizgiyle vb. ifade edilebilir. Her çocuk seçtiği duyguyu istediği biçimde ifade etmelidir.
- Daha sonra çocuklar yaptıkları duygu resimlerini arkadaşlarına gösterebilirler, ancak bunların hangi duygu olduğunu söylemesinler. Diğer çocuklardan resimlerdeki bir duygunun hareketini/formunu inceleyip onu tahmin etmelerini isteyin.
- Sonraki aşamada ise çocuklara çizgiyle ifade ettikleri duyguları bir eyleme dökmelerini söyleyin. Yani çocuklar biraz önce çizdikleri çizgileri bedenlerini kullanarak anlatacak hareketler/devinimler yapsınlar. Örneğin; herkes aynı anda heyecanlı bir çizgiyi canlandırсын. Bunu bedenlerini kullanarak zıplayan bir çizgi canlandırmasıyla anlatabilirler. Her duygunun çizgisi aynı/benzer şekillerde çizilmiş bile olsa üç boyutlu ve hareketli hâlinin ifade biçimleri farklılıklar içerecektir. Herkes aynı duygu çizgisini aynı anda canlandırırken aynı duygu çizgisinin bile farklı ifade biçimleri olabileceğine dikkat çekin.

Oyun Sonrası Değerlendirme

“Duygu Çizgilerim” oyununu oynadıktan sonra yapacağımız değerlendirme bölümünün amacı; duyguları hepimizin farklı biçimlerde yaşadığını, hissettiğini ve ifade ettiğini çocukların fark etmelerini sağlamaktır.

Çocuklara duyguların da tıpkı bu oyundaki gibi içimizde titreştiğinden bahsedin. Titreşimlerin sesimize, gözlerimize, elimize, kolumuza vb. yansıdığını, herhangi birinin bu hareketlerimize bakarak duygularımızı anlayabileceğine dikkat çekin.

Aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltin, hep birlikte düşünüp tartışın. İsterseniz yanıtları göstererek ve canlandırarak vermelerini de isteyebilirsiniz.

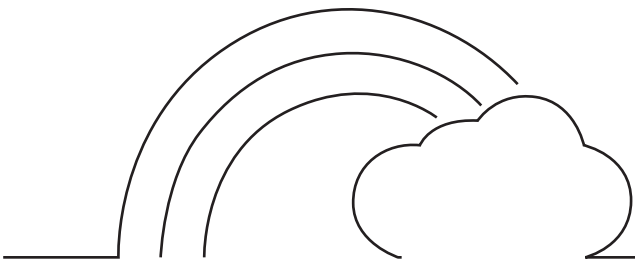
1. Öfkeli birinin ses tonu ve bakışları nasıldır?
2. Öfke duygusunun ifade biçimi herkeste aynı şekilde midir?
3. Öfke duygusunun bir rengi olsaydı sizce ne renk olurdu? Neden?
4. Heyecanlı biri nasıl hareket eder? Sesi nasıldır?
5. Heyecan duygusunun ifade biçimi herkeste aynı şekilde midir?
6. Heyecan duygusunun bir rengi olsaydı sizce ne renk olurdu? Neden?
7. Sizce sarı hangi duyguların rengi olabilir? Neden?
8. Gökkuşuğu hangi duyguların rengi olabilir? Neden?
9. Duygularımızı hareketlerimizle dışarı yansıtmadığımız ve başkalarıyla paylaşmadığımız zamanlarda onları içimize atar, içimizde saklarız. O zaman duygular acı ve sızıya sebep olur. Şimdi hep birlikte endişe duygumuzu düşünelim. Endişe duygusunu vücudunuzun en çok neresinde hissediyorsunuz? Endişelendiğinizde neler yapıyorsunuz?

Anımsatma

Son soru için çocuklardan bir beden silueti çizmelerini ve endişe duygularına renk verip bu duyguyu bedenlerinin neresinde hissediyorlarsa o bölgeyi o renkle boyamalarını isteyin. Duyguyu boyama ve bedene yerleştirme çalışmasını isterseniz önceki sorulardaki diğer duygular için de yapabilirsiniz.

KIRILMAYAN HAYALLERİ OKURKEN NELER YAPABİLİRİZ?

Amaç

Aşağıdaki bölümler kitabı adım adım okurken ilerlerken yapılacak etkinliklerden oluşmaktadır. Buradaki amacımız okuma-anlama becerilerini yaratıcı okuma, yazma ve drama çalışmalarıyla desteklemek; okuma sürecinde müzik, resim, dans vb. diğer disiplinlerden de yararlanarak çocuk hakları konusunu öykünün kurgusu bağlamında genişleterek ele almaktır. Her bölümde çocuk haklarıyla ilgili bağımsız çalışmaların da önerildiği etkinlik içeriklerini kendi amaçlarınız için uyarlayıp kullanabilir, çalışma/uygulama takviminizi her etkinliğe ayırabileceğiniz zamana göre kendiniz yapılandırabilirsiniz.

- Bu bölümdeki işleyiş akışı, o sayfadaki metinle ilgili okuma-anlama sorularıyla başlamakta, ardından etkileşimli-disiplinlerarası çalışmalarla metnin satır aralarını okuma uygulamaları önerilmektedir.
- 22 sayfadan oluşan metni inceleme çalışmaları 6 bölüme ayrılmış, her bölüm iki ya da üç sayfaya odaklanarak buradaki konulara yönelik çalışmalarla ele alınmıştır.
- Ayrıca bu bölümlerde vurgulanan haklarla ilgili ek çalışmalar da sunulmuştur. Bu ek çalışmalar, öyküyü okuyup bitirdikten sonra da yapılabilecek haklar eğitimi etkinlikleridir.
- Dedektiflik çalışmaları da benzer şekilde yapılandırılmıştır. Bunlar da isterseniz öyküyü okurken, isterseniz öyküyü bitirdikten sonra haklarla ilgili yapabileceğiniz araştırma çalışmalarıdır. Bu araştırmalar öykünün ilgili bölümlerinde sözü edilen konulardan beslenmektedir.

1. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 1. ve 2. sayfalarıyla ilgilidir. Bu sayfaları çocuklarla okumadan önce onlara sorular yöneltebilir, okuma esnasında yanıtları bulmalarını isteyebilirsiniz.

Camsu yatağına uzanmış düşünüyordu. Hafif bir müzik çalıyordu. Camsu müzik dinlerken rengârenk parlıyor, cam bedeninden ışıklar yansıyor. Hayal kurduğunda gökkuşağına benzerdi. Hele hayalinde toplar varsa, o zaman Camsu'nun içi dışı daha da renklenirdi. O renklendikçe odasındaki toplara da bir şeyler olurdu. Toplar hareketlenir, birbirlerinin üstüne atlar, odadaki kum halıda oradan oraya koşarlardı.

Toplar o gün yine çok neşeliydi. Sevinç içinde birbirine çarpan ve zıplayan topları gören Camsu da onlara katılmak istedi. Yatağından kalktı, müziğin sesini biraz daha açtı. İçi dışı müzikle titreşti. Mutlu olmanın titreşimi ne güzeldi. Topların dansına katılmak için neşeyle bir adım atmıştı ki annesi odasına daldı.

"Camsu, ne yaptığını sanıyorsun sen? Hemen dur."

Annesi müziği kapattı. Camsu'nun titreşen bedenini tuttu. Kızın bedeninden sarı bir ışık yansıdı. Şaşırınca sarı olurdu Camsu.

"Kırılırsın, delirdin mi sen?" diye bağırdı annesi.

O bağırınca Camsu'nun bedeni daha da titreşti. Ama bu neşe titreşimi değildi. Bedeninden turuncu ve üzüntülü bir ışık yansıdı.

"Üff, hayal bile kuramıyorum." dediğinde turuncuya lacivert de katıldı. Hayal kırıklığına uğradığında içi dışı lacivert olurdu. "Bu da mı yasak? Ben oyun oynamak istiyorum! Bu dünyada mutluluk yok bana. Mars'a gideceğim ben." dediğinde ise kıpkırmızı kesildi.

"Bak, bak, bak! Yine kırmızı kırmızı düşünüyor..." dedi annesi. "Ne Mars'ta, sen şuradan şuraya gidemezsin."

Camsu karardı, buğulandı.

"Hem suçlusun hem de güçlü. Kara kara düşünmeyi bırak. Zıplamayı da kes, hemen git yatağına yat. Seni kırmak istemiyorum Camsu." Annesi odadan çıktı, Camsu'nun bedeninden bir çit sesi geldi. Ses içinde titreşti... titreşti... titreşti...

"Camsu, canım kızım, haydi maç başlıyor, gelse." diye seslendi babası içeriden. Babasının sesini duyunca Camsu'nun içinde yine gökkuşağı oluştu. İçi dışı neşeyle titreşti. Titreşince içinde çit çit çitlayan seslerden biri daha sustu.

"Ayy, ne maçı!" diye bağırdı annesi. "İkiniz de delirdiniz galiba. Zaten sürekli kendine zarar verecek şeyler yapıyor. Biliyorsun maç izlerken çok titreşiyor. Kız kırılıp gidecek."

"Kimse mutluluktan kırılmaz canım." dedi babası. Sonra podufuk yastıkları koltuğa koydu, oturması için Camsu'ya yer hazırladı.

Annesi endişeliydi. Camsu ya kırılırsa, diye düşünüyordu.

"Endişelenme, sadece oynuyor. Çocuklar oyun oynar. Camsu da bir çocuk. O da oynamak istiyor. Oyun oynamadığında nasıl üzülüyordu kim bilir. Brak da oyunlari bari rahatça izlesin. Topları ne kadar çok sevdiğini biliyorsun. Neşelenmenin kimseye bir zararı olmaz. Camsu'ya bile. Onu en çok biz desteklemeliyiz. Haydi, sen de sakinleş biraz, gel otur da konuşalım." dedi babası.

"Haklısın ama korkuyorum." dedi annesi. Tam o sırada Camsu odaya girdi. Camsu'nun 31 numaralı pelüş forması üzerindeydi; yünlül kaleci eldivenleri de ellerinde. Sünger toplar zıplayarak peşinden geliyordu. Annesi, ona gülümsedi. Camsu babasının yanındaki podufuk yastıklara oturdu.

"Heyecanlı bir maç olsun." dedi. Elini babasına uzattı. Babası da ona. Baba kız ellerini dikkatlice birbirine vurdu. Her maç öncesinde bunu yaparlardı. O akşam Camsu'yla babasının maç keyfine annesi de katıldı. Heyecanlı bir basketbol maçı hep birlikte izlediler. Tuttuğu takım her sayı yapışında Camsu neşeyle titreşti. Her titreşiminde içinde çit çit çitlayan seslerinden biri daha sustu. O gece Camsu onlarca gökkuşağı ile birlikte uyudu.

Bölümle İlgili Sorular

1. Camsu nelerden hoşlanıyor? Onu neler mutlu ediyor?

2. Camsu ve babasının maç izlemeye başlamadan önce yaptıkları özel bir hareket var. Sizce bu nasıl bir harekettir? Gösterebilir misiniz?

MAÇ İZLERKEN...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümdeki Renkler Tablosu çalışmasını 1. ve 2. sayfadaki metni okuduktan ve bölümle ilgili soruları yanıtladıktan sonra yapabilirsiniz. Bu çalışmanın amacı, Camsu'nun 1. ve 2. sayfada sözü edilen duygularını yansıttığı renklere bakarak yorumlamalarına yardım etmektir. Çocuklara "Renkler Tablosu" çalışmasındaki soruları yöneltin ve tabloya yazdıkları cümleler ve sorular üzerine tartışın.

1. Renkler Tablosu

Camsu'nun duygularını bedeninden yansıyan renklerden anlayabiliyoruz. Öğrencilere, "Bu bölümde (1 ve 2. sayfalar) hangi renkler var? Renkler tablosuna bu renkleri ve ortaya çıkmasına sebep olan olayı yazar mısınız?" sorularını yöneltin.

Renk	Ne oldu?	Ne hissetti?

Anımsatma

İsterseniz bu renkler tablosunu sonraki beş bölüm için de kullanabilirsiniz. Çocuklar diğer bölümlerde de Camsu'nun her renk değişimindeki duygusunu bu tabloya ekleyebilir. Böylece öykünün sonunda onun duygu renklerini bütün olarak görebilirler.

2. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara kitabın 1. sayfasının yanındaki ve 2. sayfasındaki resim bölümüne çizmeleri için aşağıdaki başlıkları önerebilir ya da onlardan bu sayfalara kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan, çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Camsu ve odası
- Camsu'nun renkli duyguları
- Ailece hep birlikte maç izledikleri an
- Anne ve babasının kendi aralarında Camsu'yla ilgili konuştukları an
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer olaylar
- Camsu'nun topları
- Maç izledikleri odanın tasarımı

Bu Bölümün Dedektiflik Çalışması

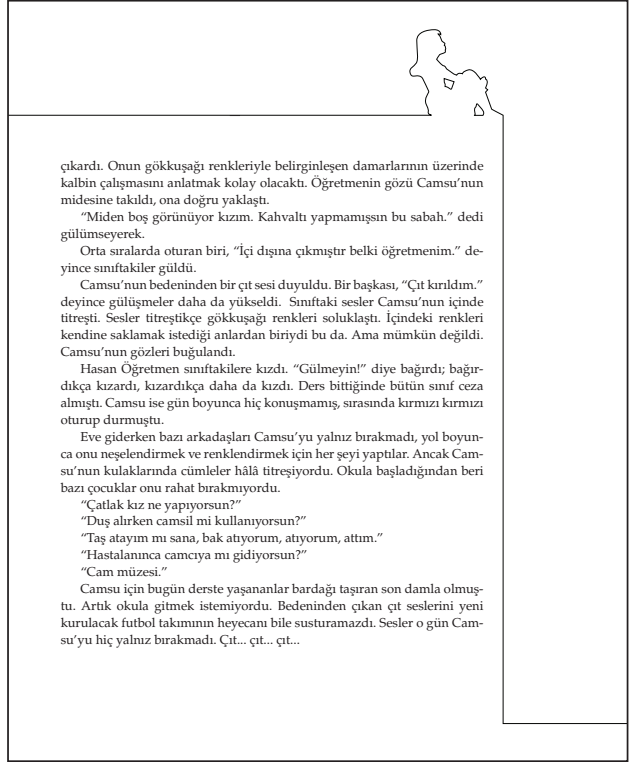
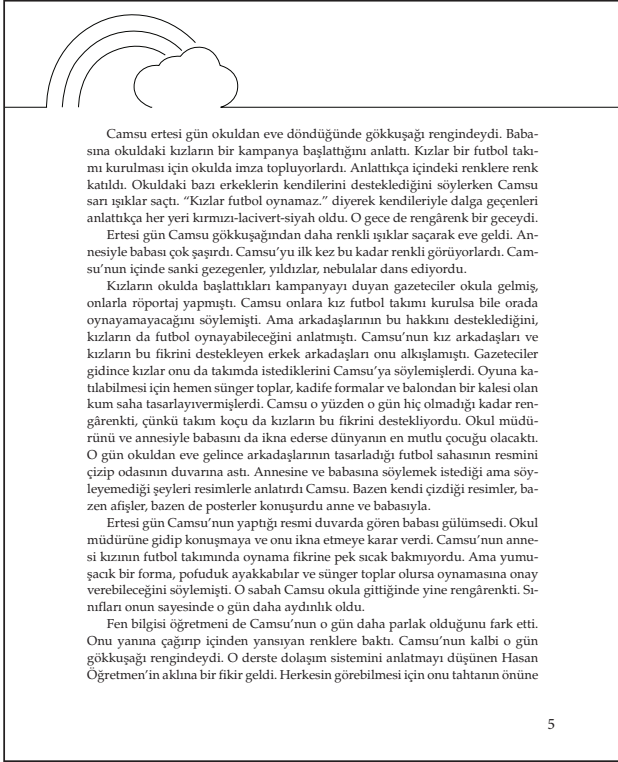
- Camsu'nun maç izlerken giydiği forma neden 31 numaradadır?

İpucu: Numaranın altında küçük harflerle "madde" sözcüğü de yazıyor.

2. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 5. ve 6. sayfalarıyla ilgilidir. Beşinci sayfayı çocuklarla okumadan önce onlara aşağıdaki soruları sorabilir, bir okuma amacı vererek o bölümü okurken yanıtları bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bölümle İlgili Sorular

1. O gün Camsu'nun okuluna neden gazeteciler geldi?
2. Camsu'nun erkek arkadaşları kız futbol takımı hakkında neler düşünüyor? Onların bu düşünceleri hakkında Camsu'nun düşünceleri neler?

A. OKUL SONRASI EVDE...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölüm beşinci sayfayla ilgilidir. Amaç; Bu bölümde geçen futbolla ilgili kavramlara yönelik bir ön hazırlık oluşturmaktır.

1. Sessiz Sözcük Oyunu

Gerekli malzeme: Sözcük kâğıtları (sözcükler: kale, şut, kaptan, hakem, faul, antrenör, pas, penalti, gol, ofsayt, taç atışı)

Bu oyunun amacı hem futbolla ilgili kavramları anımsatmak, hem de yaratıcı düşünmenin “akıcılık” ve “esneklik” bileşenlerini harekete geçirecek becerileri pekiştirmektir. Aynı zamanda bu oyun bu bölümde geçen kız futbol takımı ve bununla ilgili resim çalışması için de bir hazırlık aşamasıdır.

- Çocuklardan iki takım oluşturun. Her takımdan sırayla bir kişi ortaya gelsin ve futbolla ilgili kavramların yazılı olduğu sözcük kâğıtlarından birini seçsin (Sözcük kâğıtları ters olarak dizilmeli, çocuklar kâğıdın üzerinde yazılı sözcüğü görmeden seçmelidir).
- Daha sonra bu çocuk seçtiği kâğıtta yazılı olan sözcüğü kendi grubuna sadece hareketlerle konuşmadan 1 dakika içinde anlatmaya çalışsın. Eğer anlattığı sözcüğü grubu doğru tahmin ederse takıma 1 puan verin.
- Süre bittiğinde takımı hâlâ sözcüğü bulamamışsa diğer takıma da söz hakkı tanıyabilirsiniz (Her takımın anlatacağı sözcükler farklı olsa da bir takım kendi sözcüğünü bilemezse o sözcüğü diğer takımın da tahmin etme hakkı var.).
- Bu oyunun başka bir versiyonu ise tam tersinden kurgulanabilir, yani bu durumda iki takım da aynı sözcüğü aynı anda grupça anlatır. Eğer bu versiyonu oynatmak isterseniz, iki gruptan da sözcüğü tahmin etmesi için birer çocuk ayrı bir köşede dursun (Bu çocukların sırtları kendi takımlarına dönük olmalı, yani siz anlatılacak sözcüğü takımlara aynı anda gösterirken bu iki çocuk kâğıdı görmeyecek şekilde yerleştirilmelidir).
- Daha sonra, anlatılacak sözcük kâğıdını iki takıma da aynı anda gösterin. Takımlarına sırtları dönük olarak duran çocuklara yüzlerini dönmelerini söyleyin ve süreyi başlatın. İki takımda yer alan tüm çocuklar aynı anda canlandırma yapsın, sadece bedenlerini kullanarak o sözcüğü anlatmaya çalışsınlar. Dudak hareketleri yapmaya ve dudak okumaya izin vermeyin. Bu uygulamada amaç sadece kâğıttaki sözcükle ilgili hareketler yaparak o sözcüğü anlatmaktır. Böylece sözcüğü tahmin etmeye çalışan çocuk kendi grubu kaç kişiye o sözcüğün o kadar farklı anlatımını/ifade biçimini aynı anda görme şansına erişir. Aynı anda yapılan canlandırmaları izleyen çocuk bütün bu anlatımlardan yola çıkarak kâğıttaki sözcüğü tahmin etmeye çalışır. Sözcüğü ilk önce bilen gruba puan verilir.

Öneri

İsterseniz iki versiyonu da aynı yarışma içinde kullanabilirsiniz. Bir sözcüğü bireysel anlatıcıyla, diğer sözcüğü grup anlatıcılarıyla anlattırabilir; aynı yarışma içinde iki versiyona da yer verebilirsiniz.

2. Resim Çizme

Çocuklardan dördüncü sayfadaki resim bölümüne Camsu'nun arkadaşlarının onun özel durumunu dikkate alarak tasarlamayı düşündükleri futbol sahasının resmini çizmelerini isteyin. Bu çalışmada, öyküde geçen "top", "forma", "kale" vb. temel kavramlarla ilgili bilgilerin resimdeki ayrıntılarla eşleşiyor olması çok önemlidir.

Bu Bölümün Dedektiflik Çalışmaları

1. Kız futbol takımları hakkında bir araştırma yapın. Örneğin; "Hangi ülkelerde kız futbol takımları var?", "Kız futbol takımı olan okullar var mı?", "Profesyonel turnuvalar/ligler yapılıyor mu?", "Kadın takımlarının ünlü futbolcuları kimler?" gibi başlıkları cevaplayın.

2. Camsu için bir futbol sahası yapılacak olsa hangi malzemeler kullanılabilir? Kale, top, forma, ayakkabı vb. yapımında ona zarar vermeyecek malzemeler neler olabilir?

B. OKULDA...

Bu bölümdeki çalışmalar 6. sayfayla ilgilidir. Bu sayfayı çocuklara okumadan önce onlara sorular yöneltebilir, okuma esnasında yanıtları bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bölümle İlgili Sorular

1. "Fen bilgisi dersinde Camsu'nun arkadaşları rengârenk güldü. Camsu kırmızı kırmızı düşündü. Hasan Öğretmen kızardı." Peki, sizce kırmızı rengin anlamı nedir?
2. Camsu'nun arkadaşlarının dersteki duygu renkleri neler olabilir?
3. Camsu neden artık okula gitmek istemiyor?

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümün amacı doğaçlamalar aracılığıyla çocukların metinde sözü edilen durumdan yola çıkarak çocuk hakları ile ilgili farkındalıklarını geliştirmektir.

Drama (Canlandırma): Yaralayan Sözlere Keşfetme

Gerekli malzeme: Yaralayan Sözlere Tablosu, Çocuk Hakları Sözleşmesi.

Birinci adım

- Etkinliğe başlamadan önce çocukların doldurması için "Yaralayan Sözlere" başlıklı bir tablo hazırlayın.
- Öğrencileriniz arasından on tane çocuk seçin. Çocuklardan biri Camsu rolünü alsın, diğerleri de onun arkadaşları olsun. Arkadaşları rolündeki çocuklar iki sıra hâlinde dursunlar. Burada her sırada beş çocuk olmasına ve iki sıranın da birbirine paralel biçimde konumlanmasına dikkat edin. Sıradaki her çocuğun yüz yüze bakmasını sağlayın. Çocuklar bu şekilde tam bir koridor oluştursunlar. Camsu bu koridorun dışında beklesin.
- Çocuklara birazdan Camsu'nun bu iki çizgi/koridor arasından geçeceğini, geçerken her arkadaşının önünde sırayla bir süre duracağını, önünde durduğu kişinin Camsu'ya cam bedeniyle ilgili sözcüklerden (sayfa 6) oluşan hitaplarla sesleneceğini anlatın. Çocuklara me-

tindeki sözcüklerin/cümlelerin (“Cam müzesi”, “duş alırken camsil mi kullanıyorsun?” vb.) yanı sıra kendi ürettiği sözcükleri/cümleleri de söyleyebileceklerini belirtin.

- Camsu arkadaşlarından bu sözcükleri dinleyerek koridor boyunca ilerlesin. Camsu rolündeki çocuk duyduğu cümleler karşısında gülmemeli, bunları işiten Camsu’nun duygularıyla hareket etmelidir.
- Bu arada koridor sırasında yer almayan ve canlandırmayı izleyen diğer çocuklar da “Yaralayan Sözler” tablosunun birinci sütununa Camsu’ya söylenen sözcükleri not alsınlar.

İkinci adım

- Çocuklarla birlikte “Yaralayan Sözcükler” tablosuna bakın. Camsu’ya cam bedeniyle ilgili neler söylendiğini ve yazıldığını konuşun. Söylenen her sözcüğü/cümleyi ekleyerek tablonun ilk sütununu tamamlayın.
- Daha sonra çocuklara ifade özgürlüğünün ne olduğunu, herkesin düşüncesini ifade etme özgürlüğünün olup olmadığını sorun.

Yaralayan Sözler

Camsu’ya söylenenler

- Ardından Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 13. maddesini okuyun. Bu maddenin çocuklara ifade özgürlüğü tanıdığını, ancak bunun aynı zamanda başkalarının haklarını ve saygınlıklarını zedeleyici ifadeleri de sınırlayan bir madde olduğunu anlatın.

Çocuklara aşağıdaki soruları yöneltin ve soruların cevaplarını hep birlikte tartışın.

Öneriler

- Canımızın istediği her şeyi her zaman söyleyebilmeli miyiz?
- Düşüncelerimizi ve inançlarımızı ifade etmenin bir sınırı olmalı mıdır?
- Başkalarının haklarını ne zaman ihlal ederiz?
- Şakalar incitici olduğu zaman onlara “şaka” diyebilir miyiz?

ÇOCUK HAKLARIYLA İLGİLİ EK ÇALIŞMA

1. Yaralayıcı Sözler Tablosu

Bu çalışma yaralayıcı sözlerle ilgili daha ayrıntılı bir uygulamadır. Bunu öyküyü okumayı bitirdikten sonra da yapabilirsiniz. Camsu'dan hareket ederek grubunuzdaki çocukların birbirlerine karşı nasıl bir dil kullandıklarını gözlemleyip bu farkındalığı haklar eğitimi konusundaki ek çalışmalarla ilişkilendirerek genişletebilirsiniz.

Çocuklardan aşağıdaki "Yaralayıcı Sözler" tablosunu doldurmalarını isteyin. Herkes etrafında (okulda, evde, sokakta, televizyonda, internette vb.) duyduğu sözcükleri/cümleleri, takılan isimleri bu bölümlere yazsın. Çocuklar kendi tablolarını yaptıktan sonra onu sessizce incelesinler. Daha sonra Birlikte Sorgulama ve Değerlendirme Soruları'na geçin.

Buradaki amacımız, herkes kendi kategorisini oluştururken aynı sözcüklerin herkes için farklı anlam ve duygu ifade edebileceğini çocukların fark etmelerini sağlamak.

Yaralayıcı Sözler Tablosu

Camsu'ya Söylenenler	Takılma / Şaka / Yaralayıcı değil	Biraz Yaralayıcı	Yaralayıcı/ Aşağılayıcı	Çok Yaralayıcı/ Aşağılayıcı	Aşırı Yaralayıcı / Aşağılayıcı

Birlikte Sorgulama ve Değerlendirme

1. Bazı sözcükleriniz birden fazla sütunda yer alıyor mu?
2. Neden bazı sözcükler bazılarımız için eğlenceli ve sakıncasızken bazılarımız için yaralayıcı kategorisinde yer alıyor?
3. Tablolardaki sözcükler daha çok nelerle ilgili? (fiziksel görünüm, zekâ durumu, cinsiyet, aile ve etnik köken vb.)
4. En çok hangi kategoride sözcük var?
5. İnsanlar neden bu sözcükleri kullanırlar?
6. İnsanları sözcükle incitmek bir şiddet çeşidi midir?
7. İnsanların yaralayıcı ve şiddet içeren sözcükler söylemesine izin verilmeli midir?
8. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 13 ve 14. maddeleri neler anlatıyor?
9. Kötü ve yaralayıcı sözcükler hangi açılardan insan ve çocuk hakları ihlali anlamına gelir?
10. Sizce canımızın istediği her şeyi her zaman söyleyebilmeli miyiz?
11. Düşüncelerimizi ve inançlarımızı ifade etmenin bir sınırı olmalı mıdır?
12. Başkalarının haklarını ne zaman ihlal ederiz?

2. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

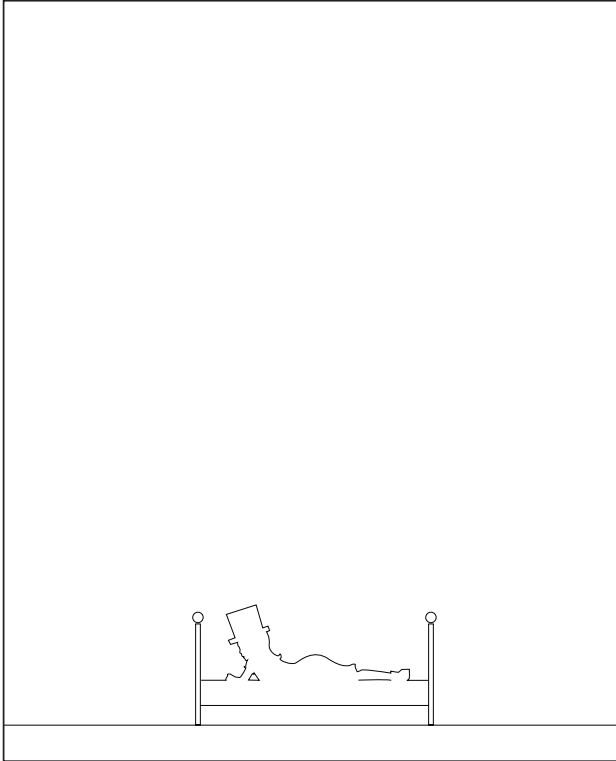
Çocuklara yedinci sayfadaki resim bölümüne çizmeleri için aşağıdaki önerileri söyleyebilir ya da onlardan kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan, çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın. Satır aralarındaki bilgileri elbette kendi yorumlarıyla aktarabileceklerini belirtin.

Öneriler

- Camsu'nun arkadaşlarının onunla dalga geçmesi
- Camsu'nun kırılması, üzülməsi
- Camsu'nun bedeninin çatlaması
- Camsu'nun gökkuşuğu renklerini anlatan anlar
- Camsu'nun kırmızı duygularını anlatan anlar
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer olaylar

3. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 9, 10. ve 11. sayfalarıyla ilgilidir. 9. sayfayı okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara bir okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Eve gittiğinde annesi salonda gazete okuyordu. Camsu'dan çıkan bir çıt sesine bile çok üzülen annesi onu bu hâlde görürse hiç iyi olmazdı. Renklerini ve seslerini kendine saklayabilmeyi çok isterdi Camsu. Annesine uzaktan, "Merhaba." diyerek uyuyup dinlenmek istediğini söyledi ve hemen odasına gitti. Oysa hiç uykusu yoktu. Aklından geçenleri kendine saklamak istediği zamanlarda hep şapka giyerdi. Yine şapkasını giydi ve yumuşak yatağına uzandı. İçi buğulandı, gözlerini kapadı...

Mutfaktan yükselen endişe titreşimleri odasına ulaştığında titreşimler önce odadaki topları sonra da Camsu'yu hareketlendirdi. Uykulu gözlerini açıp mutfakta konuşulanları duymaya çalıştı. Babası bugün okula gittiğini anlatıyordu. Okul müdürü, gazetecilerin ilgisinden hoşlanmış ama kızların başlattığı imza kampanyasını pek sevmemişti. Okulda bir kız futbol takımı kurulmasını istemediğini, buna mecbur kalırsa saha için bir kuruş bile vermeyeceğini söylemiş ve takımın bütün masraflarını onların üstlenmesini istemişti. Koç da kız takımının kurulmasını destekleyince okul müdürü iyice sinirlenmiş, "Siz Camsu'yu okula kabul ettiğime şükredin. Zaten velilerden çok şikâyet var. İstersem hemen onun okulla ilişkisini keserim." diyerek babasını ve takım koçunu odasından çıkarmıştı.

Mutfaktan yükselen endişe titreşimleriyle Camsu'nun içi karardı. Herkesin başına dert oluyorum, diye düşündü. Artık iyice emin olmuştu, okula devam etmek istemiyordu. Okulu ve öğrenmeyi sevse de okulda mutsuzdu. Her isteği yeni bir masrafa sebep oluyordu. Hiçbir şey yapmadan otursa bile özel desteğe ihtiyacı vardı. Arkadaşlarıyla koşmayı, onlara sıkıca sarılmayı, el sakaları yapmayı, onlarla birlikte dans etmeyi ve top oyunlarını oynayabilmeyi çok isterdi. Aslında yumuşak yerlerde bunları yapması imkânsız değildi. Ama engeller hiç bitmiyordu. Yumuşak bir yer olduğunda bu kez de, "Dur sakın yapma, zarar görürsün." diyen yetişkinler onu durduruyordu. En iyisi hiçbir şey yapmamak ve istememek, diye düşündü. Düşündükçe gözleri bulutlandı.

Annesiyle babasının kendisiyle ilgili konuşuklarını hissettikçe Camsu odasında titreşiyordu. "Futbol takımı ve sahanın masrafını karşılayamayız." dedi babası. Çıt...

"Evet, zor biraz." dedi annesi. Çıt çıt... "Futbol takımı fikri çok güzeldi. Keşke gerçekleşebilseydi. Camsu çok üzülecek." Çıt çıt çıt...

Bölümle İlgili Sorular

1. Camsu ne zaman şapka giyiyor ya da giymek istiyor? Ne oluyor?
2. Camsu artık okulu bırakma konusunda kararlı mı? Neden?
3. Okul müdürü kız futbol takımı fikrini nasıl karşılıyor?

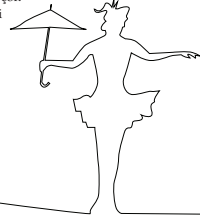
Camsu odasından çıktı. Anne ve babasına artık okula gitmek istemediğini söylerken neredeyse sinsiyahtı. Annesi ona sarıldı. "Her zaman bir çözüm vardır, bir yolu buluruz canım, sen üzülme." dedi.

Yemek masasında babası kızını neşelendirmek için gazetede Camsu'yu gören bir sirk müdüründen bahsetti durdu. Yaz tatilinde onun sirkte hayvanlarla ilgilenmesini isteyen müdür bunun karşılığında ona maaş vereceğini söylemişti. Böylece futbol sahası için para biriktirebileceğini, isterse sirkteki bazı özel günlerde sahneye çıkıp seyirciyle tanışabileceğini ve kız futbol takımı kurmak istediklerinden seyirciye de bahsedebileceğini anlatmıştı. Böylece futbol oynamak isteyen başka kızlar ve özel ihtiyaçları olan çocuklar için de bir şey yapmış olacağını söylemişti.

Annesi bunları Camsu'ya anlatan eşine çok kızdı. "Delirdin mi! Bunlar Camsu'ya söylenir mi!" diyerek masadan fırladı. Babası, Camsu'nun kendisiyle ilgili şeyleri bilmeye hakkı olduğunu söylese de eşini sakinleştiremedi.

Sirk işini duyunca Camsu'nun içinin renklendiğini gören annesi, "Boşuna umutlanma küçük hanım, hiçbir yere gidemezsin." dedi; sirkteki filleri, atları, maymunları, ip cambazlarını ve ateş dansı yapanları düşündükçe, "Olmaz, kesinlikle olmaz, kesinlikle. Kırılırsın, ezilirsin, erirsin, mümkün değil." diyerek evin içinde dolaştı, hop oturdu hop kalktı.

Camsu da toplanıyla birlikte odanın içinde bütün gece zıpladı. O gece çok renkli bir gece oldu. Annesini ikna edemeyeceğini anladığında Camsu'nun içine kara bulutlar çöktü. Bu yeni futbol oyunu onun için çok önemliydi. Hem onu destekleyen arkadaşları hem de kendisi için heyecan vericiydi. Koltuğa oturdu. Bedeninden daha önce hiç duymadığı çıtırtılar yükseliyordu. "Yapmak istediğim tek bir şey var, anne." dedi. Her cümlesine onlarca

çıtırtı eşlik ediyordu. "Hayalime ulaşmama belki bu sirk işi yardım edebilir. Bu isteğimi önemsemeyerek aslında beni kırıyor, eziliyor." Annesi onun yanına gelip oturdu, endişeliydi. Camsu konuşmaya devam etti. "Her hayvanlar bana zarar veremez, biliyorsun. Onların titreşimlerini hissedebiliyorum. Onlar da benimkini hissediyor, merak etme."

Camsu ve annesi birbirine sarıldı. Onlar sarıldıkça Camsu'nun içinde günlerdir susmayan çıtırtı sesleri kesildi.

Annesiyle babası düşünmüş, Camsu'nun bir süre şehirden uzaklaşmasına ve istediği şeyi yapmasına izin vermişlerdi. Ertesi gün sirke katılmak için hazırlanmaya başladığında Camsu yine gökkuşağı renklerine kavuştu. Anne ve babasından ilk kez ayrı kalacaktı. İlk kez tek başına olacaktı ve ilk kez kendi kararıyla bir şeyi gerçekleştirecekti. Bir ay boyunca sirkte birlikte dolaşacak, izleyicilere kızların futbol oynama hakkından bahsedip istediği diğer şeyler için de desteğe hakkı olduğunu onlara anlatacaktı. Bunun için bir konuşma bile hazırlamıştı. Daha şimdiden içini, dışını, her yerini heyecan titreşimleri sarmıştı. Sirkteki aslanları, filleri ve ip cambazlarını düşündükçe daha da heyecanlanıyordu.

A. ODASINDA...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölüm 9. sayfayla ilgilidir. Bölümün amacı, doğaçlamalar aracılığıyla çocukların metinde sözü edilen durumdan yola çıkarak çıkarımda bulunma ve satır aralarını okuma becerilerini geliştirmektir.

1. Drama (Canlandırma): Okul Müdürü Kız Futbol Takımı Fikrini Nasıl Karşılıdı?

Anımsatma

Bu çalışmada müdürün hem bir "kız" futbol takımı kurulmasına hem de bunun Camsu'ya özel bir formatta tasarlanmasına karşı geldiğini çocuklara anımsatabilirsiniz. Böylece çocukların hem Camsu'yu hem de diğer kızları kapsayan ihlallere dair konuşma olanakları olacaktır.

Çocuklardan okul müdürü ve Camsu'nun babası arasında geçen diyalogu canlandırmalarını isteyin. Gerekirse kitaptaki bu bölümü tekrar okuyarak çocuklara anımsatın. Daha sonra iki çocuk (baba ve müdür rolünde) ortaya gelsin ve durumun genel hatlarına ve metnin iletisine/vurgusuna uyacak şekilde doğaçlama yapsınlar. Onlar canlandırma yaparken izleyici olan çocuklardan da dinledikleri/izledikleri diyaloglarda hak ihlalleriyle ilgili cümleler kurulduğu anda "bip" sesi çıkarmalarını isteyin (Sesi bir kez çıkarıp susmalılar). Canlandırma yapanlar bip sesini duyduklarında doğaçlamalarını kesmeden rollerine ve diyaloglarına devam etsinler. Canlandırma bittikten sonra çocuklarla bip sesleri hakkında konuşun, hangi hakların ihlal edildiğini tartışın. Daha sonra iki farklı çocuğa yeni bir canlandırma yaptırarak farklı hak ihlallerine de değinmeleri için fırsat yaratın.

2. Tartışma: Burası Benim de Okulum!

Bu çalışmayı önceki canlandırmayla birleştirebilir, canlandırmadan sonra hemen bu düşünme-değerlendirme bölümüne geçebilirsiniz. Okul müdürünün “Siz Camsu’yu okula kabul ettiğime şükredin. Zaten velilerden çok şikayet var. İstersem hemen onun okulla ilişkisini keserim.” (sayfa 9) cümlesinden yola çıkarak okul müdürünün bunu yapma hakkı olup olmadığını eğitim hakkı maddesi bağlamında tartışmaya açın. Camsu’nun bedenindeki özel durum sebebiyle bu tartışmayı engelli çocuklar maddesi kapsamında da değerlendirmelerini isteyebilirsiniz. (Madde 28: Eğitim Hakkı ve Madde 23: Engelli Çocuklar)

Tartışmayı yönlendirmek için aşağıdaki soruları öğrencilerinize yönelin:

- “Artık iyice emin olmuştu, okula devam etmek istemiyordu. Okulu ve öğrenmeyi sevse de okulda mutsuzdu.” Sizce Camsu neden mutsuz? Neden okula devam etmek istemiyor?
- Okul kimin okulu, Camsu’nun mu, okul müdürünün mü? Bu durumda kim ne yapabilir? Kimin ne yapmaya hakkı var ya da hakkı yok?

Anımsatma

Eğitim hakkını “eşit fırsatlar”, “kaliteli eğitim” ve “insan kişiliğinin eksiksiz gelişimi için eğitim” konuları kapsamında Madde 29’u da kapsayacak şekilde gündeme getirip çocuklarla tartışabilirsiniz. Konuyu “nitelikli eğitime eşit erişim fırsatı” temelinde konuşurken okulun fazladan yardıma ihtiyaç duyan ve öğrenim güçlüğü çeken çocuklara yönelik düzenlemeleri, araçları vb. ayrıntıları da edinmesi gerektiğine; okulların sadece başarı için değil kültür, sanat, spor vb. alanlara erişim hakkını sağlaması zorunluluğuna da değinmeyi unutmayın. Bu bağlamda serbest zaman etkinlikleri konusunda çocukların oyun hakkını da (31. Madde) vurgulayabilirsiniz. Oyun ve spor hakkının sadece eğlence amaçlı olmadığını, kişisel ve zihinsel gelişim için de eğitim sistemi içindeki gerekliliğini anımsatabilirsiniz.

3. Yaratıcı Yazma ve Drama: Camsu’nun İstekleri ve İhtiyaçları

Gerekli malzeme: Kâğıt.

Bu çalışmada Camsu’nun “istekleri” ve “ihtiyaçları” konusu haklar bağlamında ele alınacaktır. Bu yaratıcı yazma ve drama etkinliği hem bir okuma-anlama çalışmasıdır, hem de bunun ardından yapılacak haklar eğitimi ek çalışması için bir hazırlık aşamasıdır. Etkinlik sırasında verdiğiniz yönergelerle çocukların sırasıyla aşağıdaki aşamaları yerine getirmelerini sağlayınız:

1. Çocuklara Camsu’nun yapmaktan hoşlandığı ve en çok yapmak istediği şeylerin bir listesini çıkarttırın. Herkes metinden yola çıkarak bir liste oluştursun. Bu listede çocuklardan Camsu’nun yapmaya özlem duyduğu, ama cam bedeninden dolayı yapamadığı şeyleri alt alta yazmalarını isteyin.
2. Herkes ismini kâğıdının arka yüzüne yazsın. Daha sonra kâğıtları değiştirsinler.
3. Herkes eline gelen kâğıttaki listeye baksın ve listedeki maddelerden birini seçip ona bir öneri yazsın. Bu öneri o eylemi Camsu’nun yapmasını mümkün kılacak yaratıcı bir çözüm önerisi formatında yazılmalıdır.
4. Düşünceleri ve yazmaları için verilen birkaç dakikadan sonra her bir çocuk başka bir arkadaşının kâğıdını alsın ve onun da listesindeki şeylerden birine bir öneri yazsın. Yazma işi, ritmik bir saymaca çalışmasıyla da yapılabilir. Yani 1-2-3 dediğinizde herkes önünde duran kâ-

ğdı sağındaki arkadaşına verebilir. Öneri yazma işi en az 3-4 kez yapıldıktan sonra çalışmanın ilk aşaması biter.

5. Bu yazma çalışmasından sonra ikinci aşamaya (canlandırmaya) geçin. Bu bölümde herkes kendi kâğıdını bulup alsın. Listesindeki maddeler için arkadaşlarının yazmış olduğu önerileri okusun.
6. Daha sonra ortaya iki çocuk gelsin. Çocuklardan biri Camsu rolünü alsın, diğeri ise bir makine olsun. Camsu onu mutsuz eden şeylerden birini seçip bunu makineye anlatsın. Örneğin, "Dans etmeyi çok seviyorum. Kendime zarar vermeden nasıl dans edebilirim?" diye makineye sorsun. Makine de onun bedensel özelliklerine uygun olacak şekilde ona nasıl dans edeceğine dair bir çözüm önersin. Önerisini Camsu rolündeki çocuğa söylemeden önce makine her defasında şu cümleyle sözüne başlasın: "Her zaman bir çözüm vardır. Bir yolunu buluruz. Bakalım bu sorun için neler yapabiliriz." dedikten sonra önerisini dile getirsin (Bu söz Camsu'nun annesinin ona söylediği cümledir. Sayfa 10). Böylece bu çiftin canlandırması sona erer.
7. Daha sonra farklı iki çocuk çağırın ve sürece devam edin. İsterseniz her defasında iki roldeki çocuğu da aynı anda değiştirebilirsiniz ya da Camsu rolündeki çocuk birkaç tur sabit kalır, sadece öneri üretecek makine rolündeki çocuğun yerine başka bir çocuk gelebilir. Aynı sorun için en az 2-3 öneri almayı unutmayın.

Anımsatma

Bu çalışmada önemli olan nokta, her sorunun bir çözümü olabileceğine dair bir farkındalık oluşturmak ve bunun ancak bilgiden (camın özellikleriyle ilgili) yararlanarak çözülebileceğini vurgulamaktır.

Camsu'nun makineye soracağı sorularda ve makinenin vereceği yanıtlarda iki çocuğun da orijinal kurgudan uzaklaşmamasına özen gösterin. Yani Camsu'nun yapmaktan hoşlandığı şeylerin listesini oluşturmak için sayfa 9'da ve öncesinde bahsedilen konulara odaklanmaları gerektiğini çocuklara anımsatın.

4. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara 8. sayfadaki resim bölümüne çizmeleri için aşağıdaki önerileri söyleyebilir ya da onlardan kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın. Satır aralarındaki bilgileri elbette kendi yorumlarıyla aktarabilirler.

Öneriler

- Camsu'nun bütün renklerini şapkasıyla saklamak istediği an.
- Camsu'nun babası ve takım koçu okul müdürünün odasında.
- Camsu'nun yapmak istediği, ama yapmasına izin verilmeyen şeyler.
- Camsu'nun anne babasının futbol sahası hakkında konuşmaları, üzüntüleri.
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer olaylar.

B. OKUL SONRASI EVDE, ANNE VE BABASIYLA...

Bu bölüm 10 ve 11. sayfalarla ilgilidir. Bu sayfaları çocuklara okumadan önce onlara sorular yöneltebilir, okuma esnasında yanıtları bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bölümle İlgili Sorular

1. Camsu'nun umutsuzluğu bir akşam yemeğinde rengârenk bir umuda döndü. Onu umutlandıran olay nedir? Annesinin ve babasının bu olaya bakışı nasıldır?
2. Camsu, annesini nasıl ikna etti?
3. Camsu'nun içindeki çıt çıt sesleri neden durdu? Buna sebep olan olay ve duygu neydi?
4. Neden Camsu'dan gökkuşağı renkleri yansıyor? Bu renklerin sizce anlamı ne? Camsu ne hissediyor? Onu heyecanlandıran şeylere bir renk verseniz hangi olay hangi gökkuşağı rengi olurdu?

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümün amacı, doğaçlamalar aracılığıyla çocukların çocuk hakları konusunda farkındalıklarını ve empati yapabilme yeteneklerini geliştirmektir.

1. Drama (Canlandırma)

Gerekli malzeme: Her çocuk için bir kırmızı ve yeşil kart/kâğıt (İstenirse kırmızı ve yeşil boya kalemleri de kullanılabilir.).

A. Camsu'nun babası ve sirk müdürü arasında

Çocuklardan sayfa 10'da yer alan olaydan yola çıkarak sirk müdürünün Camsu'nun babasıyla olan sohbetini canlandırmalarını isteyin. Bu canlandırma için seçtiğiniz iki çocuk ortaya gelsin. Diğer çocukların elinde kırmızı ve yeşil kartlar olsun, iki çocuğun sohbetinde geçen cümlelere eş zamanlı olarak kartlarla eşlik etsinler. Örneğin; sirk müdürünün ya da Camsu'nun babasından haklarla ilgili olumlu bir şey duydukları an yeşil kartı, hak ihlaline dair bir cümle duyduklarında ise kırmızı kartı kaldırsınlar. Böylece hem aktif dinleme hem de çocuk hakları konusu pekiştirilmiş olunur. Uygulama sırasında doğaçlamayı bazen durdurabilir ve dinleyen çocuklara neden o kartı kaldırdıklarını sorabilir, duydukları cümlenin hangi hakkı desteklediği ya da ihlal ettiğine dair bir açıklama/yorum isteyebilirsiniz. Aynı çalışmayı B bölümünde yer alan Camsu ve annesi arasındaki canlandırma konusu için de uygulayabilir, Camsu'nun annesini ikna ettiği andaki çocuk hakları ve hak ihlallerini konuşabilirsiniz.

B. Camsu ve annesi arasında

Camsu'nun sirkte çalışmak için annesini ikna ettiği anın (sayfa 10-11) canlandırılmasıdır. Bu çalışmada da öncekilerde olduğu gibi metnin ana iletilerinden uzaklaşmadan yeni diyaloglar doğaçlanabilir. İsterseniz bunu bir sonraki "Eğer Böyle Olsaydı" uygulamasıyla da birleştirebilir, doğaçlamayı daha derin ve katmanlı yapılandırabilirsiniz.

2. Yaratıcı Drama-Tartışma: Eğer Böyle Olsaydı: “Camsu Annesini Nasıl İkna Etti?”

Bu çalışmada amacımız çocukların farklı alternatifleri görmelerini sağlamaktır. “Camsu ve annesi arasındaki diyalog eğer farklı bir şekilde ilerleyseydi acaba neler olurdu?” sorusunu yönelterek her seçimin bizi farklı yerlere taşıyabileceğini onlara gösterin.

Bu uygulamada çocuklardan biri anne, diğeri Camsu rolünde olsun. Çocuklardan Camsu’nun, duygu ve düşüncelerini konuşarak değil de ağlayarak, küserek vb. yollarla ifade ettiğini düşünmelerini sağlayın. Onlara “Camsu kırıldığını, üzüldüğünü ve kızdığını iletişime ve sorun çözmeye açık olmayacak biçimlerde davranarak anlatmaya çalışsaydı neler olurdu? Bu durumda “Camsu ve annesinin davranışlarında nasıl değişiklikler olurdu ve birbirlerine neler söylerlerdi, neler yaşanırdı?” sorularını yöneltin, aldığınız yanıtlar ve doğaçlama etkinliği sonrasında hep birlikte tartışma ortamı hazırlayın.

Bu doğaçlamaları isterseniz bir tarafın, yani Camsu ya da annesinin iletişime açık olduğu ya da ikisinin de kapalı olduğu vb. versiyonlarla çeşitlendirerek aşamalı olarak da uygulatabilirsiniz.

ÇOCUK HAKLARIYLA İLGİLİ EK ÇALIŞMA

1. İhtiyaçlar-İstekler

Bu çalışma “ihtiyaçlar” ve “istekler” konusuyula ilgilidir. Çalışmayı öyküyü okumayı bitirdikten sonra da yapabilirsiniz. Camsu’dan hareket ederek eğitim hakkı ve engelli çocuklarla ilgili maddeleri haklar eğitimi konusundaki ek çalışmalarla ilişkilendirerek de genişletebilirsiniz.

- Çocuklardan “ihtiyaç” ve “istek” sözcüklerini düşünmelerini isteyin. Gerekirse sözlük tanımlarına bakıp tartışma ortamı yaratabilirsiniz. Onlara ihtiyacın, yaşamımızı sürdürmek ve hayatta kalabilmek için en temel şeyler olduğunu, yani onsuz yapamayacağımızı, isteklerin karşılanmaması ve eksik olması durumunda ise yaşamımızın devam edeceğini anlatın.
- Daha sonra bir çocuğu büyük bir kraft kâğıt üzerine yatırarak çocuğun silüetini/kalıbını çıkarın. Bedenin içine “ihtiyaçları” (yiyecek, yatak, su, giysi, ilaç, sevgi, mutluluk, aile, arkadaş vb. şeyleri); dışına da “istekleri” (ünlü olmak, başarılı olmak, cep telefonu, bilgisayar, markalı ayakkabı, markalı giysi, çok para, bisiklet vb. şeyleri) yazın. İsterseniz çocuklardan önce bu kavramları bireysel olarak düşünmelerini isteyebilir, çocukların görüşlerini aldıktan sonra onları silüetin içine ve dışına yazabilirsiniz.

İhtiyaçlar	İstekler

2. İssız Bir Adada

Malzeme: İstekler ve İhtiyaçlar kartları, 3-4 zarf.

İstekler ve ihtiyaçlar konusunu bir oyunla da ele alabilirsiniz. Çocuklara bir gemide yolculuk ederken geminin battığını, kurtulanların ıssız bir adaya çıktıklarını, adada onlardan başka kimsenin yaşamadığını söyleyin. Birileri onları bulana kadar (belki de hiç kimse bulamayacaktır) bu adada birlikte yaşamak zorunda olduklarını ve bunun için de ihtiyaçlarını sıralamaları gerektiğini anlatın. Bu arada gemideki yolcuların farklı ülkelerden geldiklerini; yani farklı dil, din ve kültürlere sahip olduk-

larını açıklayın. Üç ya da dört grup oluşturun ve her gruba bir zarf verin, zarfların içinde 30 kart olduğunu belirtin. Her grubun bu kartları incelemesini ve 30 kart içinden en gerekli olduğunu düşündükleri 10 kartı seçmesini isteyin. Her grup kendi arasında tartışıp kendi önceliklerini seçsin. Daha sonra her grup seçtiği kartları sergilesin.

Anımsatma

Herkesin insan hakları bağlamında aslında bütün ihtiyaç ve isteklere sahip olması gerekir. Yiyecek, tıbbi bakım, temiz su, barınak vb. şeyler hayatta kalmamız için yeterlidir. Ancak diğer kartlar da iyi yaşayıp gelişebilmek için gereklidir. Çünkü yaşam sadece hayatta kalma mücadelesi değildir. Gerekirse çocuklara hayatta kalma (survival) formatında yapılan yarışmaları örnek verebilir, insanın ömrü boyunca bu şekilde yaşayamayacağını, kendimizi geliştirmek ve gerçekleştirmek için başka şeylere de ihtiyacımız olduğunu tartışabilirsiniz. Konuyu “istekler” ve “ihtiyaçlar” bağlamında ele alırken, “Büyüyüp gelişmemiz için gerekli olan kartlar hangileridir?” ve “Bunlar olmazsa yaşam nasıl olur?” vb. soruları da tartışmayı unutmayın. İhtiyaçların herkes için aynı olması, isteklerin ise herkese göre farklılık göstermesi konusunu da vurgulamanız önemlidir.

Kartları kendiniz tasarlayabilirsiniz. Kartların üzerine sadece aşağıdaki sözcükleri yazabilir ya da o sözcüklere uygun görseller de bularak kendi kartlarınızı yapabilirsiniz.

Kartlar

1. Görüşümü /düşüncemi paylaşma fırsatları
2. Temiz su
3. Kendi yatak odam
4. İstedğim gibi harcayacağım miktarda para
5. Bilgisayar ve internet
6. Eşit davranış/muamele
7. Temiz çevre
8. Cep telefonu
9. Hamburger, pizza vb.
10. Dinlenme ve oyun fırsatları
11. Televizyon, gazete vb.
12. Dinimin/inancımın gereklerini yerine getirme fırsatları
13. Rahat bir ev
14. Modaya uygun giysiler
15. Tatil
16. Besleyici yiyecekler
17. İstismardan korunma
18. Eğitim
19. Doktor, sağlık, ilaç, aşı vb.
20. Bisiklet
21. Tatlı, çikolata, dondurma vb.
22. Takı, aksesuar vb.
23. Müzikçalar
24. Sıcak tutan giyecekler
25. Aile, arkadaş vb.
26. Oyuncaklar
27. Demokratik seçim
28. Saat, takvim
29. Kültürümü ve dilimi kullanabileceğim fırsatlar
30. Ulaşım fırsatları

Gruplara aşağıdaki soruları yönelterek “istek” ve “ihtiyaç”larının hangi konuda ağır bastığını fark etmelerini sağlayın.

1. Yaşamak için gerekli olan kartlar hangileri?
2. Büyüyüp gelişmek için gerekli olan kartlar hangileri?
3. “Olsa iyi olur, ama öncelikli şeyler değil.” dediğiniz kartlar hangileri?

Gruplar hem kendilerinin hem de diğer grupların seçtikleri kartları değerlendirsinler. Daha sonra isterseniz bu tartışmalardan yola çıkarak hep birlikte yeni bir kart seçkisi yapabilir, öncelikleri “ihtiyaçlar” ve “istekler” bağlamında sıralayabilirsiniz.

4. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 13. ve 14. sayfalarıyla ilgilidir. 13. sayfayı okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara bir okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

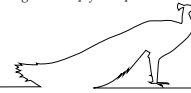
da onlar gibi yapmış, titreşen başını bir kum tepesinin içine sokmuştu. Camsu
sabaha kadar başını yastığına gömerek uyudu.

Sabah uyanınca ilk işi bir önceki gece gösteride izlediği deve kuşunun ya-
nına gitmek oldu. Deve kuşu bir kafesteydi. Başu yine kumun içinde duruyor,
vücudu hiç hareket etmiyordu. Uyuyor, diye düşündü Camsu. İp cambazlığı
yapan tavus kuşu da onun yanındaki kafesteydi. O uyanmıştı. Gerindi. Ge-
rindiğinde kanatları açıldı, açıldıkça içinden rengârenk tüyler çıktı. Tavus kuşu
küçük kıızı fark edince kanatlarını kapadı. Ondan korkmuştu. Camsu, onun
mutsuz olduğunu ve korktuğunu titreşimlerinden anladı; ona sarılmak istedi.
Kafesine dokundu. Tavus kuşu farklı bir şey hissetmiş ve onun kendisine zarar
vermeyeceğini anlamıştı. Kanatlarını yine açtı. Cam kız, onun göz alıcı renk-
lerine hayranlıkla baktı; konuşmadan konuşular, birbirlerini duyup anladılar.
Tavus kuşunu çalıştıran ve ip cambazlığını öğreten adamın ona kızdığı zaman
tüylerini yolduğunu öğrenince Camsu'nun içi çıtırdadı.

Cam kızın içi o gün hayatında ikinci kez hiç susmayan çıtırtılarla doldu taş-
tı. Sadece tavus kuşunun değil sirkteki diğer hayvanların da mutsuz olduğu-
nu anlamıştı. Ateş çemberinden geçmeyi istemeyen kaplanın kırbaçlanmasına,
timsahın bayat balıklarla beslenmesine, aslanın aç bırakılmasına inanmadı.
Onlar anlattıkça ilk gün hissettiği titreşimlerin sebebini anladı. Ama sirk mü-
dürünün hayvanlara neden kötü davrandığını bir türlü anlayamadı. O günden
sonra Camsu sirkteki hiçbir gösteriyi izlemedi. Her alkışta içi titredi.

Sonraki günlerde hayvan arkadaşlarını hiç yalnız bırakmadı. Ceza alıp aç
bırakılan hayvanlara gizli gizli yiyecek götürdü, kırbaçlananların yaralarına
merhem sürdü. Ormandaki çocuklarını özlüyor kaplanı, kafeste tek başına canı
sıkılan aslanı dinledi, onları okşayıp sevdi. Hayvan arkadaşlarını dinlediği
hayvanların ve insanların benzer öyküleri olduğunu fark etmişti. Evde, okulda
ve sokakta dövülen, cezalandırılan, aç kalan çocuklar olduğunu hatırlamış, sir-
kin son günü yapacağı konuşmaya bunları da eklemişti.

Konuşması hazır olduğunda onu ilk önce aslana okudu. Aslan onu dinler-
ken kükredti durdu. Camsu'ya dikkatli olmasını söyledi. Camsu neden onun
öyle dediğini anlamadı. Sirkteki diğer hayvanların onun için neden endişelen-
diklerini, neden sürekli ona dikkatli ol titreşimleri yolladıklarını da anlamadı.
Ama sirkten son günü her şey anlaşıldı.

Bölümle İlgili Sorular

1. Sirkteki ilk gününde Camsu neden yoruldu?
2. Camsu rüyasında ne gördü?
3. Deve kuşları hakkında neler biliyorsunuz? İçinde deve kuşu geçen bir şarkı, bilmece, ata-
sözü ya da deyim duyduunuz mu? Bunlarda deve kuşlarının hangi özelliklerinden söz ediliyor?

A. Sirkte İlk Gün...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölüm 13. sayfaya ilgilidir. Bölümün amacı, çocukların metinde sözü edilen durumdan yola çıkarak çıkarımda bulunma, renk ve görsel okuma yeteneklerini geliştirmektir.

1. Renk ve Görsel Okuma

Gerekli Malzeme: Kâğıt, boya kalemleri

Gökkuşığı resmi çizip boyama ve sayfa üzerinde her rengin içine sözcük ve simgesel resimler yapma çalışmasıdır. İlgili paragraflardan seçilecek olaylar aynı da olsa bunların renklerle ya da sözcüklerle anlatımı her çocuk için farklı olacaktır. Bu çalışma aynı metnin hepimiz için farklı duygular uyandırması, aynı olayların farklı sözcük ve imgelerle anlatılabilmesi vb. ayrıntıları vurgulayabileceğimiz bir uygulama olarak pek çok kazanıma hizmet etmektedir.

Birinci adım

Çocuklara, "Sirkte ilk günü herkes hazırlık yapıyor, oradan oraya koşturuyor. Sirk çalışanları, insanlar, hayvanlar ve Camsu farklı duygu ve düşünceler içinde, hepsi renkli, her yer rengârenk. İlk ve ikinci paragrafta yer alan hazırlık çalışmalarını, provaları ve Camsu'nun ailesinden uzakta yalnız uyuduğu ilk geceyi gökkuşığı renkleriyle anlatmaya ne dersiniz? Kim hangi renk duygular içinde? Hangi hareket ya da iş ne renktir?" vb. sorular sorun. Bunlarla ilgili sözcük ya da cümleleri gökkuşığı rengi üzerine yazmalarını isteyin.

İkinci adım

Bu adımda çocukların çizdikleri gökkuşığı resimlerini toplayın ve herkese kendi resmi gelmeyecek şekilde birer kâğıt dağıtın. Herkes elindeki görseli incelesin ve arkadaşının hangi olay için hangi rengi ve simgeyi kullandığını bulmaya çalışsın. Bunu isterseniz grup çalışması ya da yarışma olarak da uygulayabilirsiniz. Gruplardan olay ve görsel eşleşmesini bir bulmaca gibi çözümlenmelerini isteyebilir, çalışmayı daha hareketli bir formatta yaptırabilirsiniz.

2. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara bu bölüm görselleri için aşağıdaki başlıkları önerebilir ya da onlardan 12 ve 13. sayfanın alt kısmına kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan, çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Sirk hazırlıkları
- Camsu'nun sirkteki ilk günü
- Sirk gecesi
- Camsu'nun sirkte kaldığı/uyuduğu çadır
- Camsu'nun deve kuşu rüyası
- Bu bölümle ilgili çizmek istediğiniz diğer sahneler

B. SİRKTE İKİNCİ GÜN...

Bu bölüm 14. sayfayla ilgilidir. Bu sayfayı okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bölümle İlgili Sorular

1. Tavus kuşu neden Camsu'dan korktu?
2. Sirkteki hayvanlar mutlu mu? Camsu bunu nasıl anladı?
3. Camsu sirk gösterilerini neden ikinci günden sonra izlemeyi bıraktı? Camsu'nun bu duygusu ne renk?
4. Camsu'nun içi ikinci kez hiç susmayan çıtırtılarla titreşti durdu. Buna benzeyen titreşimi ilk kez ne zaman duymuştu?
5. Mutsuz hayvanlarla mutsuz çocukların yaşadıkları arasında sizce de bir benzerlik var mı? Bunlar neler?
6. Konuşmasını okuduğunda aslan neden Camsu'ya "Dikkatli ol!" demiş olabilir? Diğer hayvanlar da aslanla aynı fikirde mi?

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümün amacı, çocukların metinden yola çıkarak doğaçlama ve yaratıcı yazma çalışmalarıyla hayvan hakları ve çocuk hakları konusunda farkındalıklarını geliştirmektir.

1. Drama (Canlandırma)

A. Hayvanların iç sesi

(Hayvanlar: Bisiklete binerken labut çeviren aslan, ateş çemberi içinden geçen kaplan, havuza timsahlama atlayış yapan timsah, yılanın üzerinde yürüyen cambaz, tavus kuşu, başını kuma gömüp dans eden deve kuşu, altı başlı yılan.)

Çalışmanın birinci aşamasında çocuklardan metinde sirkte bulunan hayvanlardan birini (aslan, kaplan, timsah, yılan, tavus kuşu, deve kuşu) seçmelerini isteyin. Aynı hayvanı birden fazla çocuk da seçebilir. Daha sonra herkes seçtiği hayvanın duygusunu ve bu duygunun sebebini düşünerek o hayvanın hislerine uygun bir şekilde bir yerde dursun. Hiç kimse hangi hayvanı canlandırıldığını söylemesin; tıpkı o hayvanın bir heykeli gibi hareketsiz olarak bir yerde konumlansın. İsteddiğiniz bir çocuğun yanına giderek ona dokunun ve onu canlandırın. Dokunduğunuz hayvanın neden sirkte mutsuz olduğunu ve kendisine nasıl davranıldığını birkaç cümleyle anlatmasını isteyin. Ama bunu sanki sessiz olarak içinden geçiriyormuş gibi düşünerek konuşsun. Yani siz o hayvana dokunduğunuzda herkes onun iç sesini duysun. Örneğin; kaplan "Dün kamçılanan yerlerim bugün daha çok acıyor." diyebilir, aslan "Acaba bugün bana yiyecek verecekler mi?" diye düşünüyor olabilir. Hayvanların üzüntülerini canlandırmada metne bağlı kalmak ilk aşamada önemli. Böylece canlandırma içinde okuma-anlama becerilerini de kontrol etmiş olursunuz.

İkinci aşamada çocuklar bu kez öyküde adı geçmeyen, ama sirklerde gördüğümüz başka bir hayvanın yerine de geçebilir, onun ağzından sorunlarını dile getirebilirler.

Öneri

Aynı canlandırma içindeyken üçüncü aşamayı da ekleyebilirsiniz. Bu adımda çocuklardan biri gizlice hayvanların yanına giderek onlara yardım eden Camsu rolüne girer. İsteddiği hayvanın yanına gider ve ona bir şeyler söyler. Bunu tek bir çocukla yapmayı farklı kişilerin Camsu olması şeklinde de uygulayabilirsiniz. Herkes sırayla Camsu rolüne girebilir. Sırayla hayvanların yanına gelerek bir eylem yapar (örneğin; yaralarına merhem sürer vb.) ve bir şey söyleyerek (örneğin; “Bu, yaralarına iyi gelecek, iyileşeceksin, üzülme!” vb.) canlandırmasını yapabilir. Daha sonra başka bir çocuk Camsu rolüne girip başka şeyler söyleyebilir.

Bu çalışmayı aşağıdaki donuk imge uygulamasıyla da birleştirip sonlandırabilirsiniz.

B. Donuk imge: Hayvanların Camsu’ya dedikleri

Camsu rolüne bir çocuk seçin, diğer çocuklardan da sirkteki hayvanların yerine geçmelerini isteyin. Bu çalışmada çocukların hangi hayvanı seçtikleri önemli değildir. Burada amacımız çocukların sirkteki herhangi bir hayvan olduklarını düşünüp onun duygusunu bedensel bir hareketle anlatacak bir duruşta durmalarını sağlamaktır. Daha sonra hayvanlara Camsu’nun konuşmasını dinlediklerini ve onun için endişelendiklerini söyleyin. Hepsi Camsu’ya duygusunu bir hareketle anlatsın. Önce heykel gibi hareketsiz dursunlar. Sizin sırayla dokunup canlandırdığınız bir hayvan kendine ve duygusuna uygun bir ses, hareket vb. yaparak ona bir “endişe ve dikkatli ol” titreşimi yollasın. Örneğin; tavus kuşu endişeyle tüylerini açıp kapatabilir. Kaplan endişeyle kendi etrafında birkaç tur dönebilir, aslan kükreyebilir. Altı başlı yılanın her bir başı farklı bir “dikkatli ol” sesi çıkarabilir vb. şeyler yapılabilir. Camsu rolündeki çocuk da bu arada (hayvanların titreşimlerini hissedebildiği için) onlara mimikleriyle yanıt versin.

2. Yaratıcı Yazma: Camsu’nun Yazdığı Konuşma Metni

Çocuklardan konuşma metnini yazmasını isteyin. Bunun için onlara bir rubrik ya da bir kontrol listesi vermeyi unutmayın.

Kontrol Listesi Örneği

Çocuklar Camsu’nun konuşmasını yazarlarken veya yazdıktan sonra aşağıdaki sorulara bakarak konuşmalarında eksik olan yerler olup olmadığını kontrol edebilirler. Kontrol listesi hem yazıyı planlarken hem de yazdıktan sonra eksiklikleri kontrol ederken kullanılabilir. İsterseniz yazılar yazıldıktan sonra çocuklara akran kontrolü uygulaması yaptırabilir, her çocuğun arkadaşının metnini bu sorulardan hareket ederek okumasını ve eksikliklerin olup olmadığını bu liste yardımıyla değerlendirmesini isteyebilirsiniz.

- Camla ilgili şeyler anlattım mı?
- Kız futbol takımı hakkında bir şey yazdım mı?
- Özel ihtiyacı olan çocukların hakları hakkında bir şey yazdım mı?
- Sirkteki hayvanlarla çocuklar arasındaki bazı benzerliklere değindim mi?
- Cam kavramı ve çocuk arasında bir ilişki kurdum mu?
- Yazdığım düşünceleri çocuk haklarının ilgili maddeleriyle destekledim mi?
- Çocuk haklarındaki maddelerin uygulanabilmesi için yetişkinlerden destek istedim mi?

3. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara 13. sayfa görseli için aşağıdaki başlıkları önerebilir ya da onlardan bu sayfaya kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan, çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Camsu ve tavus kuşunun konuşması.
- Sirkteki hayvanların mutsuzlukları.
- Camsu'nun hayvanlarla arkadaşlığı.
- Hazırladığı konuşmayı aslana okuduğu an.
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istedikleri diğer sahneler

Bu Bölümün Dedektiflik Çalışması

1. Sirklerdeki hayvanlar nasıl eğitiliyor?
2. Sirkleri protesto edenler neler düşünüyor? Ne tür protestolar yapılıyor?
3. Hayvan Haklarında sirkler ve yaşadığı alandan uzaklaştırılan hayvanlarla ilgili maddeler var mı?
4. Sirklerdeki hayvan gösterilerini hangi ülkeler yasaklamıştır?
5. Haytap nedir? Haytap'ın sirkteki hayvanlarla ilgili çalışmaları var mı?
6. Hagid nedir? Hagid'in sirkteki hayvanlarla ilgili çalışmaları var mı?
7. İnsanların eğlence amaçlı hayvanlara eziyet ettiği gelenekler neler? Hangi ülkelerde neler yapılıyor? Bunları durdurmanın yolları neler?
8. HAKİM (Hayvan Hakları İzleme Merkezi) Türkiye hayvan hakları ihlal raporunda son yıllarda listenin başında hangi hayvanlar yer alıyor? Ülkemizde hâlâ aktif olan sekiz yunus parkında kaç yunus gösteri amaçlı kullanılıyor?
9. Hangi ülkeler hayvan hakları konusunda örnek çalışmalar yapıyor?

5. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 17. ve 18. sayfalarıyla ilgilidir. 17. sayfayı okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara bir okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Kapanış günü sirk çadırı her zamankinden daha kalabalıktı. Camsu için yapılan özel afişler ve duyurular işe yaramıştı. "Cam Kız" olarak sahneye çağrıldığında büyük bir alkış koptu. Camsu'nun bedeni titreşti. Üzerine yerleştirilen özel mikrofonlar bu titreşimleri orada bulunanlara duyurdu. Çadırdaki herkes sustu, kimseden çıt çıkmıyordu. Titreşimler bir müzik gibi çadırın içinde yankılandı. Camsu heyecanlandı. Konuşmasına başlamak için derin bir nefes aldı. Tam o sırada üzerine bir ışık yansıtıldı. Daha sonra bir ışık daha, derken bir ışık daha. Çadırın dört bir yanından ona doğru yönlendirilen ışıklar cam bedeni üzerinden bir gökkuşağı gibi çevreye yansıdı. Sirk çadırı rengârenk oldu.

Camsu'nun üzerindeki ışık oyunları seyircilerin nefesini kesmişti. Herkes ilk kez böyle bir şey görüyordu. Camsu da şaşkındı. Böyle bir şey yapacaklarından kendisine bahsedilmemiş olmasına üzülmüştü. Buna hakları yok, konuşmamda bundan da söz etmeliyim, diye düşündü. Ancak ne zaman konuşmasını yapmaya başlasa başka bir ışık oyunu ile konuşmasına izin verilmedi. Oraya aslında konuşma yapmak için getirilmediğini anladığında Camsu'nun içi sapsarı oldu... sonra kırmızı... sonra lacivert... çıt... çıt... çıt... Onun rengi değiştiğinde bedeninden yansıyan ışıklar da değişiyordu. Camsu'nun içi gri ve siyah olduğunda gösteri meçhuren bitirildi. Çadırın yükselen alkışlar, ışıklar ve bravo sesleri Camsu'nun içinden çadıra yansıyan çığrдамaları bile bastırmıştı.

Hayvan arkadaşlarının neden onun için endişelendiklerini anlamıştı. Hiçbir şey artık eskisi gibi değildi. Sirk müdürü de zaten o günden sonra Camsu'ya farklı davranmaya başlamıştı. Verdiği sözlerin hiçbirini tutmadı. Cam bedeni zarar vermeyeceğini düşündüğü her türlü işi yapmasını istedi, onu çalışmaya zorladı. Sirk müdürü, Camsu'nun ailesi ile bir anlaşma yapmıştı. Bu anlaşmaya göre ilk hafta telefonla görüşebilecekler, ilk gösteriden sonra yollarda olacakları için üç hafta boyunca sadece elektronik posta ile haberleşebileceklerdi. Sirkteki internet iletişimi müdürün kontrolünde olduğu için Camsu ailesine yazdığı şeylerde başına gelenleri onlara anlatamadı. Sadece sirk müdürünün, kendisine zorla yazdığı mektupları ve eğlenceli fotoğrafları gönderebildi. Bir ay sonra anlaşması bittiğinde ne olacağını bilemiyordu. Ya eve geri dönemezse ya ailesini bir daha göremese ne yapardı?

Bir süre sonra sirk müdürü, Camsu'nun sirkte çalışanlarla da konuşmasını yasakladı. Sadece hayvanlarla birlikte olmasına izin veriliyordu. Artık onun da diğer hayvanlar gibi mutsuz titreşimlerle dolu bir hikâyesi olmuştu.

Deve kuşu bir gün başını kumdan çıkarıp "Arkadaşlar, Camsu'nun bize ihtiyacı var. Onu neşelendirmek için bir şeyler yapalım." dedi.

"Onu ilk gördüğümde nasıl da renkliydi. Artık hep gri. Evet! Evet bir şeyler yapmah." dedi aslan kükreyerek.

"Nehirdeki balıkların tadını özlediğimi söyleyince bana taze balık bulup getirmişti. O da artık bir şey yemiyor. Onun için endişeleniyorum." dedi timsah uzun kuyruğunu yere vurarak.

"Altımız da Camsu'nun farklı üzüntülerini görüyoruz. Onu hemen neşelendirmemiz lazım." dedi altı başlı yılanın bütün başları.

Hayvanlar arasındaki fısıltular ve uğultular kafesten kafese yayıldı; sirkteki bütün çadırlara uğradı. Camsu bunları duymadı, çünkü çoktan uykuya dalmıştı. Rüyasında odasını ve toplarını görüyordu... O sırada Camsu'yu gülümsetmeye karar veren hayvanlara ilk kez bir konuda birlik oluyordu.

Camsu ertesi gün hayvanların neden neşeli titreşimler yaydığını anlayamadı. Bu dünyada mutsuz olan tek kişi ben miyim, diye düşündü. Neredeydi? Bir aylık çalışma süresi dolmuş muydu? Ailesi onu arıyor muydu? Arkadaşları onu hatırlıyor muydu?.. Kendini görünmez hissetti. Çıt... çıt... çıt...

O gün şehirdeki son günleriydi. Camsu'nun kapanış gösterisiyle sirk ertesi sabah başka bir şehre doğru yola çıkacaktı. Camsu hazırladığı konuşmayı yapma umudunu çoktan yitirmişti. Bu aşamaki gösteride de içinden ışıklar geçecek, yine herkes nefesini tutup hayretler içinde onu izleyecekti. Bütün seyirciler bakacak, ama kimse onu gerçekten göremeyecekti ve onun ne hissettiğini hiç merak etmeyecekti. Alkışlar yükseldiğinde Camsu'nun içi dışı yine titreyecek, insanlar neyi alkışlıyor, diye düşünerek sahnenin ortasında öylece dikilecekti. Ertesi gün ise sirk çadırı yine başka bir şehre doğru gidecekti...

Bölümle İlgili Sorular

1. Kapanış günü Camsu konuşmasını neden yapamadı?
2. Ailesinin Camsu'nun sirkte yaşadıklarından haberi var mı? Neden?
3. Camsu neden endişeli ve nelerden korkuyor? Camsu son zamanlarda hangi renge büründü?

A. SAHNEYE İLK ÇIKIŞ...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümdeki çalışmalar 17. sayfayla ilgilidir. Bu bölümün amacı; afiş tasarlama, doğaçlama, yaratıcı yazma, oyun vs. aracılığıyla çocukların metinde sözü edilen durumdan yola çıkarak çıkarımda bulunma ve satır aralarını okuma becerilerini geliştirmektir.

1. Afiş Tasarlama

Gerekli Malzeme: Kâğıt, boya kalemleri.

Çocuklardan hep beraber iki afiş tasarımlarını isteyin ya da bu çalışmayı çocukları iki gruba bölerek uygulayabilir, her gruba farklı bir afiş yapmasını söyleyebilirsiniz. Afişlerden biri metni yansıtan gerçek bir afiş olmalı, yani Camsu'nun "Cam Kız" olarak sahneye çıkacağını, sirkteki herkes gibi onun da gösterilerin bir parçası olduğunu insanlara duyuran bir afiş. Diğer afiş ise Camsu'nun hayalindeki afiş olmalı, yani çocuk haklarıyla ilgili bir konuşma yapacağını duyurulduğu afiş. İki afiş arasındaki temel fark, Camsu'nun ilkinde sirkteki diğer hayvanlar gibi bir gösteri "nesnesi", ikincisinde ise "özne" (birey) sayılıyor olması. Afişlerin tasarımından önce gruplara buna yönelik vurgular yapmayı unutmayın.

Tasarım çalışması için çocuklara rubrik ya da bir kontrol listesi vermek, ürünün daha nitelikli olmasına yardım edecektir. Afişleri görsel sanatlar öğretmenleriyle bir çalışma yürüterek ortak bir uygulama olarak da çocuklara yaptırabilirsiniz.

Örnek Kontrol Listesi

- Afişe gösterinin günü, saati, yeri hakkında bilgi yazdım mı?
- Camsu'nun çıkacağı özel bölümü seyircilere nasıl duyurdum? Onu nasıl anlattım?
- Nasıl bir görsel ya da fotoğraf kullandım?
- Afişin sloganı ne?

Bu çalışmaya ek olarak çocuklara aşağıdaki uygulamayı da yaptırabilirsiniz.

2. Alternatif Çalışma: Bir Başka Anlamı Olabilir mi?

Bu çalışmada çocuklara sadece sözcüklerin değil görsellerin de önemli olduğunu, ikisinin birlikte bir bütün oluşturduğunu ve aynı cümlenin görsel destekle bambaşka bir anlamı olabileceğini de fark ettirmeyi amaçlıyoruz.

Bunun için aşağıdaki cümleleri çocuklara verip onların yukarıda hazırladıkları her iki afiş ve yaklaşım için aynı cümleleri kullanmalarını ya da yaptıkları afişteki hangi düşünce/bilgi için bu cümleleri söyleyebileceklerini tartışabilirsiniz. Bu cümlelerin Camsu'nun hayalindeki afişte çocukların temel haklarını herkese duyurma eylemine gönderme yaptığını, ancak aynı cümlelerin diğer afişte ise hak ihlaline, yani sirk müdürünün Camsu'dan izin almadan onun bedenini kendi yararına kullanması vb. durumlara işaret ettiğini vurgulamayı unutmayın.

Tartışma Cümleleri

- Dünyada bir ilk! Böyle bir şeyi daha önce hiç görmediniz, duymadınız!
- Cam kız çok renkli. Size rengârenk şeyler gösterecek!
- Hayatınıza renk gelecek! Gördüklerinize ve duyduklarınıza inanamayacaksınız!
- Bu gösteriden sonra camın anlamı sizin için değişecek!

3. Drama (Canlandırma): İki Yüz: Sirk Müdürü (gösteriden önce ve gösteriden sonra)

Sirk müdürü rolünü canlandıracak iki çocuk seçin. Çocuklar sırt sırta vererek ayakta dikilsinler. İsterlerse kollarını birbirlerine dolayarak da durabilirler. Çocuklardan birini "kurnaz yüz", diğerini "gerçek yüz" olarak belirleyin. "Kurnaz yüz" sirk müdürünün önceki hâli olacak, yani Camsu'nun babasıyla konuşup onları ikna eden ve Camsu'yu çocuk hakları konusunda destekliyormuş gibi duran yüz. "Gerçek yüz" ise sirk müdürünün Camsu'yu kendi hayalleri ve çıkarı için kullanmayı planlayan gerçek yüzü/hâli olacak.

İki yüze de birazdan bazı cümleler söyleyeceğinizi, siz diğer cümleyi söyleyene kadar bedeni ve yüzü seyirciye dönük olan çocuktan kendi rolüne (kurnaz ya da gerçek yüz) ve öykünün kurgusuna uygun olarak söylediğiniz cümleyle ilgili konuşup bir şeyler anlatmasını isteyin. Yüzler seyirciye sıra ile aynı cümle için farklı hikâyeler anlatmalıdır. Örneğin; "Camsu'nun hayali gerçekleşecek" cümlesini söylediğinizde kurnaz yüz, "Camsu'nun özel durumunu kullanabilirim. Onun en çok istediği şeyleri ona vermeyi vadederek onu desteklemiş gibi görünürüm." diyebilir. Gerçek yüz ise, "Onun hayallerini kullanıp kendi hayallerimi gerçekleştirebilirim. Böylece sirkimi bütün dünya duyar." vb. diyerek hikâyesini istediği gibi doğaçlayabilir. Aynı cümleyi iki yüz için de söyleyip birbirlerinin anlattıklarından beslenmelerini sağlayabilirsiniz. İki yüz ortak olarak çalışabilir, doğaçlama sırasında birbirleriyle etkileşim içindeyken interaktif canlandırma da yapabilirler. Örneğin; kurnaz yüz, "Camsu'nun hayallerini kullanıp kendi hayallerimi gerçekleştirebilirim." dediğinde, gerçek yüz kurnaz yüzün sözünü kesip ona, "Evet evet, ben de hayalimi gerçekleştirebilir, onun sayesinde sirkimi bütün dünyaya duyurabilirim." diyebilir.

Aynı cümle için sırayla konuşma değil de interaktif konuşma formatını uygulamayı seçerseniz söz hakkı olan yüz, sizin belirleyeceğiniz bir anda yüzü seyirciye dönük olan yüz olmalıdır. Diğer konuşurken söz almak isteyen yüzlerden biri birbirine dolanmış kollardan güç alarak kendini seyirciye doğru çevirip konuşabilir. İki yüz sırt sırta ve kol kola dururlarken birbirlerinden ayrılmadan sırayla ya da interaktif olarak konuşmalıdır.

İki Yüz İçin Cümleler:

- Camsu'nun hayali gerçekleşecek. // Benim hayalim gerçekleşecek.
- Herkes Camsu'yu tanıyacak. // Beni herkes tanıyacak.
- Camsu'nun yapmak istediği şeyi herkes anlayacak. // Benim yapmak istediklerimi Camsu anlayacak.
- Camsu'yu destekleyenler çoğalacak. // Param ve ünüm çoğalacak.

4. Yaratıcı Yazma: Resimli Mektup

Resimli mektup çalışmasının amacı görsel okuma aracılığıyla bir kurgu oluşturmaktır. Bunun için çocuklara aşağıdaki yönergeyi verip onlardan bireysel ya da birkaç kişilik gruplar oluşturarak bir resim-mektup hazırlamalarını isteyin.

"Camsu ailesiyle telefon ve internet aracılığıyla özgürce iletişim kuramaz, onlarla haberleştiği zaman da yazdıkları sirk müdürünün kontrolünden geçer. Bu nedenle Camsu, içinde bulunduğu zor durumu ailesine anlatmak için başka bir yol düşünür. Her zaman yaptığı gibi düşüncelerini resimle anlatma fikri aklına gelir. Bir resim yapar ve bu resmin içine sirk müdürünün fark etmeyeceği ya da baktığında resim sanacağı bazı şifreler (sözcükler, semboller vb.) yerleştirir. Camsu sizce babasına sirkte maruz kaldığı durumu resimle nasıl anlatır, ailesinden nasıl yardım ister? Haydi, şimdi Camsu'nun ailesine yazdığı bu resim-mektubu tasarlayalım."

5. Oyun: Korkular ve Endişeler Nereye Yerleşirler?

Çocuklara kitabı okumaya başlamadan önce ısınma bölümünde oynadığınız “duygu çizgileri” çalışmasını anımsatın. Her duygunun rengi ve titreşimi hakkında yaptığınız bu örneklerden yola çıkarak şimdi de Camsu’nun korku ve endişelerini onun bedenine yerleştireceklerini söyleyin.

Birinci aşama:

Camsu’nun gösteriye çıktığı ilk günden sonra başına gelenleri, sirk müdürünün değişen tavrını, ona zorla yaptırdığı günlük işleri, Camsu’nun gittikçe artan endişelerini ve umutsuzluğunu anımsatın. Gerekirse çocuklara metindeki ilgili bölümü (sayfa 17) tekrar okuyabilirsiniz. İsterseniz bu bireysel etkinliği grup çalışması olarak çocuklara uygulatabilir, Camsu’nun endişe/korku listesini hep birlikte oluşturabilirsiniz. Herkes Camsu’nun endişe ve korkularını istediği renklerle ilişkilendirebilir (Bu ilişkilendirmenin keyfi değil de bir gerekçesi olması ve kendi içinde tutarlı olması gerektiğini unutmayın).

İkinci aşama:

Daha sonra çocukların her birinden bir insan bedeni silueti/şablonu çizmelerini isteyin. Biraz önce listeledikleri Camsu’nun endişelerini bu şablon üzerine yazıp yerleştirmelerini söyleyin. Çocuklar bu endişeleri anahtar sözcüklerle ya da uzun cümlelerle ifade edebilirler.

Öneri

İsterseniz aşağıdaki endişe cümlelerini onlara siz verebilir, bunları kendi çizdikleri beden şablonu üzerinde istedikleri bir yere yazıp yerleştirmelerini söyleyebilirsiniz. Hangi yere/bölgeye hangi rengi seçmelerindeki gerekçeleri sormayı unutmayın. Örneğin; “ailesini bir daha görememe endişesi” Camsu’nun midesinde de olabilir, kalbinde de. Bu endişenin midesine bir ağrı olarak vurduğunu düşünüyorlarsa bu durum kırmızıyla da ifade edilebilir, sarıyla da... Burada önceliğimiz, çocukların hangi rengi ya da bölgeyi seçmiş olduklarından çok, bu seçimlerini hangi neden-sonuç ilişkisiyle kurduklarında olmalıdır. Aşağıdaki endişe ifadelerine daha pek çok madde ekleyebilir, Camsu’nun önceki sayfalarda sözü edilen endişelerini de bu bölümdeki kaygılarıyla birleştirerek listeyi uzatabilirsiniz.

Camsu İçin Örnek Endişe Cümleleri:

- Sirkteki hayvan arkadaşları için endişeleniyor.
- Sirk müdürünün ona ve ailesine verdiği sözleri tutmadığı ve onları kandırdığı için endişeleniyor.
- Ailesine ulaşım olanları anlatamadığı için endişeleniyor.
- Bir ay sonra eve dönebilecek mi diye endişeleniyor.
- Ailesini bir daha göremezse ne olacak diye endişeleniyor.

6. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara 16. sayfa görseli için aşağıdaki önerileri söyleyebilir ya da kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Camsu’nun sirkteki kapanış gösterisi.
- Sirk müdürünün Camsu’yu sirkte zorla çalıştırması.
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer sahneler.

B. SONRAKİ GÜNLERDE...

Bu bölüm kitabın 18. sayfasıyla ilgilidir. 18. sayfayı okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara bir okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Bölümle İlgili Sorular

1. Arkadaşlarını Camsu için birlik olmaya çağıran hayvan hangisi? Bu hayvanla Camsu'nun ilk gece gördüğü rüya arasında bir bağlantı kurabilir misiniz?
2. Camsu neden kendini "görünmez" hissediyor? Bu duygusunu camla ilişkilendirerek düşünürsek Camsu'nun görünmezliğiyle ilgili neler söyleyebiliriz?
3. Camın özellikleri neler? Camsu'nun ya da Camsu gibi hisseden çocukların duyguları hangi açılardan cama benziyor?
4. Camsu'yu ve sirkteki hayvanları izlemeye gelen seyirciler sizce ne renk? Neden?
5. Camsu neden artık konuşmasını yapamayacağını düşünüyor? Umudunu neden yitiriyor?

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümün amacı; doğaçlama, resim ve yazı uygulama çalışması aracılığıyla çocukların metinde sözü edilen durumdan yola çıkarak çıkarımda bulunma becerisini geliştirmektir.

1. Drama (Canlandırma): Empati: Camsu-Seyirciler

Birinci adım

Çocuklardan birine Camsu rolünü, diğerlerine de Camsu'yu ve sirkteki hayvanları izlemeye gelen seyirci rolünü verin. Seyirci rolündeki çocuklar kendilerine bir karakter (kadın, erkek, çocuk, hayvan vb.) yaratsın. Daha sonra Camsu rolündeki çocuk ortaya gelsin. Diğerleri de sirkteki oturma düzeni gibi (Çocuklara mekânın büyük bir çadır olduğu düşünmelerini söyleyin.) Camsu'yu ortaya alacak biçimde çember şeklinde yerleşsinler. Çocuklara Camsu ortada dikilirken seyircilerin Camsu'yu gerçekten görmediklerini; yani Camsu'nun isteklerini, ihtiyaçlarını ve haklarını fark etmemiş; düşünmemiş ya da düşünmek istemeyen insan rolünde olduklarını açıklayın. Her bir çocuk Camsu'nun gösterisini heyecanla beklerken aklından geçen düşünceleri söylesin. Canlandırmaya başlamadan önce istediğiniz çocuğun yanına gidip ona dokunacağınızı ve sadece onun konuşması gerektiğini söyleyin. Bu konuşma o karakterin yanındakilerle sesli bir diyalogu olabileceği gibi onun aklından geçen düşünce sesi, iç sesi de olabilir. Burada önemli nokta, izleyicilerin hiçbirinin Camsu'nun duygularını fark etmeyen kişilerden oluşmasıdır. Örneğin; izleyicilerden biri, "Ne kadar kalabalık. Kim bilir ne çok para kazanmıştır cam kız." diye düşünebilir. Ya da izleyici arasında olan çocuklardan biri Camsu'nun fotoğrafını çekip sosyal medyada, "Aslanlara ve cam kıza bayıldım. Bu sirk harika!" diyebilir. Ya da seyirci içinde olan başka bir sirk müdürü, "Nereden bulmuş acaba bu kıızı, bütün müşterilerimizi ona kaptırdık!" diye düşünebilir.

Öneri

Canlandırmaya geçmeden önce çocuklara seyircilerin duygularını ve eylemlerini anımsatmak için ilgili paragrafı (sayfa 18) sesli olarak okuyabilirsiniz. İlk adımın içindeki canlandırmaları yaparken oradan biraz sonra değineceğimiz ikinci adıma da atlayabilirsiniz, böylece çalışmalar birbirini bütünleyici olacaktır. Bu geçişi çocuklara, "Şimdi de seyircilerden bazıları Camsu'yu görebilsin, yani onun ne hissettiğini, yaşadığını vb. merak edip onunla ilgili endişelere sahip olsun." diyerek yapabilirsiniz.

İkinci adım

Çocuklardan bu kez Camsu'yu görebilen, yani onun hislerini anlayabilen seyircilerin sesi olmalarını isteyin. Çocuklar, Camsu ve sirkteki hayvanlar hakkında farkındalıklarını ve endişelerini dile getirecek cümleler söylesinler.

2. Alternatif Çalışma: Resim ve Yazı Uygulaması

Bu çalışmayı yukarıda önerilen canlandırmaların yerine çocuklara yaptırabilirsiniz.

Gerekli malzemeler: Konuşma ve düşünme balonları (kâğıtlara çizilip kesilmiş, her çocuk için 2-3 tane)

Önceki uygulamalardaki canlandırmalar yerine resim ve yazı çalışması yapmayı tercih ederseniz, bu kez ya kitaptaki boş sayfalar üzerine ya da başka bir kâğıda çocuklardan Camsu'nun sahne aldığı, seyircilerin de onu alkışladığı bir anı resimlemelerini isteyin. Bu resimde yazı olmasın. Çocuklara, seyircilerin konuşmalarını konuşma ya da düşünme balonları üzerine ayrıca yazmalarını söyleyin. Bu cümlelerin önceki çalışmada olduğu gibi hem duyarlı hem de duyarsız seyircilerin cümleleri olacağını anımsatın ve çocukları duyarlı ve duyarsız seyirciler olarak belirleyin. Öğrenci kendi resmine uygun düşecek en az 1-2 konuşma balonu (cümlesi) yazsın. Daha sonra resimleri toplayıp sınıfın ortasına serin ve çocuklardan kendi konuşma ve düşünme balonlarını arkadaşlarının resmindeki karakterlerden birinin üzerine yerleştirmelerini isteyin. Çocuklar istedikleri resimler üzerine konuşma cümlelerini dizsinler. Sonra her çocuk konuşma/düşünme balonlarını okuyup neden konuşma cümlelerini seçtiği resme yerleştirdiğini ve duyarlı bir seyirci mi, yoksa duyarsız bir seyirci mi olduğunu açıklasın. Resimler üzerine hep birlikte tartışın. Çocuklar isterlerse daha sonra aynı konuşma balonunu başka bir resim üzerine de yerleştirebilirler. Bu çalışmadaki başka bir amacımız da çocukların görsel okuma yapabilmesini sağlamak, aynı resme uygun düşecek farklı diyaloglar oluşturarak akıcılık ve esneklik çalışmalarıyla yaratıcı düşünme becerilerini de geliştirmektir. Eğer bu beceriler üzerine biraz daha yoğunlaşmak isterseniz, çocukların yaptığı resimlerden birini seçip onlardan bu resme uygun diyaloglar yazmalarını isteyebilirsiniz. Böylece çocukların aynı resmi anlatan farklı diyalogların yazılabileceğini görmelerine olanak sağlamış olursunuz.

3. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara 19. sayfada yer alacak görsel önerilerini söyleyebilir ya da kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Hayvanların ilk kez birlik olup Camsu'yu neşelendirme planları yapması.
- Camsu'nun kendini görünmez hissetmesi, umutsuzluğu ve mutsuzluğu.
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer sahneler.

HAYVAN HAKLARIYLA İLGİLİ EK ÇALIŞMALAR

1. Hayvan Hakları Bildirgesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi

Öneri

Bu çalışma hayvan haklarıyla ilgilidir. Bu uygulamayı öyküyü bitirdikten sonra yapabilir, daha sonra bu bölüme (18. sayfa) geri dönerek hayvan hakları konusuna ayrıntılı olarak odaklanabilirsiniz. Camsu'nun sirkte yaşadığı ve hayvan arkadaşlarından dinlediği öykülerden hareket ederek hayvan hakları bildirgesinde sirk, hayvanat bahçesi, akvaryum, pet shop vb. konularla ilgili maddeleri bulabilir, bunları çocuk hakları ve hayvan hakları konusundaki hak ihlalleri şemsiyesi altında "bütün" olarak ele alabilirsiniz.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Hayvan Hakları Bildirgesi'nin maddelerini karşılaştırmak, haklar eğitimini "kadın hakları", "çocuk hakları" ve "hayvan hakları" çerçevesiyle sınırlamadan ve indirgeyip daraltmadan yani yaş, cinsiyet ve türden bağımsız olarak en temel hakları yaşam ve yaşama hakkı bağlamında tartışmak; çocuklara haklar konusunda daha bütüncül bir bakış açısı verecektir.

Bu çalışma için aşağıda listelenen hayvanlar şunlardır:

- Fil
- Fare
- Tavşan
- Timsah
- Köpekbalığı
- Maymun
- Köpek
- Kedi
- Tavuk
- Yunus
- At
- Fok balığı
- Balina
- Kaplan
- Sığır
- Kurbağa
- İstakoz
- Boğa
- Koyun
- Tavus kuşu
- Deve kuşu.

Çocuklara bu hayvanları paylaşsın. İsterseniz grup çalışması da yaptırabilirsiniz. Grup uygulaması için her gruba 4-5 hayvan verebilirsiniz. Ya da her çocuktan bir hayvan seçip onun bir resmini bulmasını veya bir şablon olarak onun bedenini bir kâğıda çizmesini isteyebilirsiniz. Daha sonra çocuklar kendi hayvanlarıyla ilgili bir araştırma yaparak insanların o hayvana nasıl zarar verdiğini, onu ne amaçla ve nasıl mutsuz ettiklerini, ona neden/nasıl acı verdiklerini vb. belirlesinler. Bu saptamaları, Hayvan Hakları Bildirgesi'nin 14 maddesi içinden en azından 5 maddesine dayandırarak yap-

maları için onları yönlendirin. Buldukları bilgileri seçtikleri hayvanın şablonu üzerine yerleştirerek o hayvana ait bir hak ihlali görseli oluştursunlar.

Örneğin, fili seçen çocuklar onların dişlerinden piyano tuşları yapıldığını, dişlerinin takı vb. aksesuar olarak kullanıldığını, fil dişi ticaretinin önlenemediğini; fillerin doğal ortamlarından alıkonulup gösteri ve sergi amaçlı kullanıldığını; ağaç, oyuncak, su, çimen, vb. olmayan küçük mekânlarda bakıldığını; ölene kadar çalıştırıldıklarını; sosyal bir hayvan olan ve aile olarak yaşadıkları hâlde tek başlarına yaşamaya mahkûm edildiklerini ve yaşlı kuşağın bebek fillere bilgi aktarımı yapmasının önlendiğini; özgürlükleri sınırlanmış alanlarda fillerin stres, travma vb. psikolojik hastalıklara sebep olacak davranışlara maruz bırakıldığını, zincirlenen fillerin çeşitli hastalıklar yüzünden ölüme terk edildiğini vb. anlatabilirler. Burada sözü edilen durumlar 14 maddenin pek çoğuna karşılık gelen ihlallerle ilgilidir. İhlallerin çeşitliliği daha da çoğaltılabilir. Her çocuktan ya da her gruptan her hayvan için an az 5 madde ihlali bulmalarını istemek çocukların olaylara ve her hayvana farklı açılardan bakmalarına olanak verecek, büyük resmi görebilmelerini sağlayacaktır.

Öneri

Bu çalışma için araştırılması önerilen hayvanların hepsi 14 maddede bahsedilen ihlallerin pek çoğuna maruz kalan, hem canlıyken işkence ve psikolojik şiddet gören, hem de insanların onları avlama/pişirme biçimleri ve kendi yararlarına kullanma amaçları yüzünden yaşamlarından olan hayvanlardır. Bunlara başka hayvanları da eklemek isterseniz buna benzer eylemleri düşünebilir ya da insanların her hayvana kötü davranmak için bir gerekçe yaratabileceği düşüncesinden hareketle sıradan görünen hayvanları da bu listeye ekleyebilirsiniz.

2. Köpeğimin Hakları, Benim Haklarım

Birinci aşama

Çocuklara evde bir köpekleri olduğunu hayal etmelerini söyleyin. Ona bir isim bulsunlar. Daha sonra bu köpeğin mutlu, güvende ve sağlıklı olabilmesi için neler gerektiğini beyin fırtınası tekniğiyle hep birlikte belirleyin. Çocuklara, “Bir köpeğin ihtiyaçları nelerdir?” sorusunu yönelterek aldığınız yanıtları (yatak, yiyecek, su, yürüyüş, sevgi, köpek arkadaş vb.) kraft kâğıda yazın.

İkinci aşama

Daha sonra kraft kâğıda yazdığınız listeye bakıp çocuklara, “Köpeğin ihtiyaçlarının karşılanmasından kim sorumludur?” diye sorun ve hep birlikte tartışın. Bu ihtiyaçların köpeğin en temel hakları olduğunu ve bu haklarının karşılanmasından ona bakmakla yükümlü olan kişinin/kişilerin sorumlu olduğuna dikkat çekin.

Üçüncü aşama

Ardından aynı çalışmayı “çocuklar” üzerinde yapın. Onlara, “Çocukların gelişmek, mutlu, güvende ve sağlıklı yaşam sürmek için nelere ihtiyacı var?” sorusunu yöneltip aldığınız yanıtları yine kraft kâğıda yazın. “Bu ihtiyaçların karşılanmasından kimler sorumludur?” diyerek bunun yetişkinlerin (anne baba, aile, bakıcılar, devlet vb.) görevi ve sorumluluğu olduğunu çocuklara anlatın. İsterse listenizdeki konuları Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki ilgili maddelerle ilişkilendirebilir, her biriyle ilgili hakları ve yetişkinlerin bu haklarla ilgili sorumluluklarını okuyabilirsiniz.

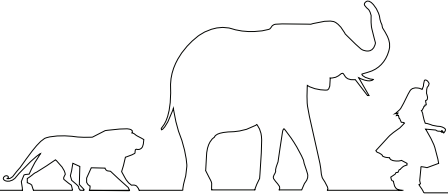
6. BÖLÜM

Bu bölüm kitabın 21. ve 22. sayfasıyla ilgilidir. Bölümü okumadan önce çocuklara aşağıdaki soruları yöneltebilir, onlara bir okuma amacı vererek bu bölümü okurken soruların yanıtlarını bulmalarını isteyebilirsiniz.

Camsu bütün gün başı önünde yürüdü durdu. Aslan ve terbiyecisiyle karşılaştığında aslan tam onun yanından geçerken kuyruğunu dans ettirdi. Cam Kız, ona baktı ama görmedi. Çadırın iplerinde baş aşağı sallanan maymun kuyruğuyla Camsu'nun burnunu gıcıkladı. Camsu fark etmedi. O gün kafası düşüncelerle dolu olduğundan içinde hiç kimseye yer açamadı.

Sirk çadırı o gece de insanlarla dolup taşı. Camsu yine sahnenin ortasında dikiliyordu ve yine içinden ışıkların geçip yansımına izin veriyordu. Her şey olması gerektiği gibiydi. Tek fark bu gece kendini hiç olmadığı kadar yalnız hissediyordu... Belki de değildi. Dünyanın farklı yerlerinde onun gibi mutsuz çocuklar yok muydu? Varsa onları duyabilmeyi isterdim, diye düşündü. Ya payalız olması imkânsızdı. Mutlaka onun gibi hisseden çocuklar olmalıydı. Hatta onun gibi susan, başına gelenlere razı olan çocuklar izleyiciler arasında bile olabilirdi. Bu düşünceyle içi bir başka titredi... Sirkteki hayvanlar ona, biz de buradayız, yanındayız, diyen düşüncelerini gönderdiklerinde içindeki titreşim büyüdü. Camsu çadırdan yükselen heyecanlı uğultuyu işitmedi. O, hazırladığı konuşmayı düşünüyor, büyüklerin dinlemek istemediklerini çocuklara anlattığını düşünüyordu... O düşledikçe çadırdan sesler yükseliyordu. Bir adım attı, herkes sustu. Sirkte çalışanlar, hayvanlar, seyirciler nefesini tuttu. Küçük kız içinden içine doğru konuştu. Çadırın dört bir yanına bedeninden bir renk yansdı. Daha önce hiç kimsenin görmediği ve hiç kimsenin bilmediği bir renkti bu. Anlatmak istediği şeyler bir şarkı gibi içinde titreştikçe renkleniyor, gittikçe görünür oluyordu.

Bir adım daha attı. Sonra bir adım daha... Herkes sustu. Aslan, timsah, maymun, fil, deve kuşu ve sirkteki bütün hayvanlar çadıra doldu. Hayvanların hepsi Camsu'nun arkasında sıralanıp çadırdan büyük bir alkış koptu. Sirk müdürü şaşkınlıkla, seyircilerin coşkusu hoşuna gitmişti. Ama olanlar gösterinin bir parçası değildi; o yüzden ne yapacağını bilemeden bekledi.

21

Camsu'nun bedeninden yayılan titreşimler ezgiye dönüşüyordu. Onu duyabilenlerin bedeni bu ezgiye dansla ve alkışla eşlik ediyordu. Camsu ve hayvanlar sirk alanını terk etmeye başladıklarında sirk müdürü te-
laşlandı.

"Nereye gidiyorsunuz? Çabuk geri dönün!" diye bağırdı. Kimse onu duymadı. Hayvanların ve Camsu'nun arkasına bazı seyirciler de takılarak çadırdan ayrılmaya başlamıştı. Sirk müdürü paniğe kapıldı. "Bu sirk benim! Siz benimsiniz! Hiçbir yere gidemezsiniz! Beni bırakamazsınız!" Arkalarından koştu, bağırdı çağırdı. Kimse onu duymadı, dinlemedi, görmedi.

"Cam Kız! Dur! Onları nereye götürüyorsunuz! Sana bunun hesabını soracağım! Bunu yapmaya hakkın yok! Duyuyor musun beni, buna hakkın yok!"

Sirk müdürünün sesi, "Buna hakkım var. Bizim pek çok şeye hakkımız var..." ezgisi içinde kayboldu gitti...

Bölümle İlgili Sorular

1. Camsu o gece sahnenin ortasında dikilirken içine farklı bir duygu doldu. Bu kadar yalnız olamazdı. Mutlaka dünyanın farklı yerlerinde onun gibi mutsuz olan ve mutsuzluğuna razı olan çocuklar vardı. Onları bilmiyor, göremiyor ya da duyamıyor olması onların var olmadığını göstermezdi. Bu düşünce onu heyecanlandırdı. Camsu bu heyecanla başka neler düşündü? Bu düşünceleri sirktekileri nasıl etkiledi?

2. Camsu'nun bedeninden daha önce hiç kimsenin görmediği bir renk yansıdı. Sizce bu rengin düşüncesi ne? Camsu daha önce düşünmediği neyi düşündü de bu renk açığa çıktı? Herkes neden sustu? Hayvanlar neden onun yanına geldi?

3. Camsu'nun düşünceleri titreşime ve ezgiye dönüştüğünde sizce seyirciler nasıl bir şarkı duymuşlardır?

4. Sirk müdürü gösterinin parçası olmayan, ama seyircilerin beğendiği ve alkışladığı bu olayı nasıl karşıladı?

5. Çadırı terk eden Camsu, sirk hayvanları ve seyirciler sizce şu an ne düşünüyor? Onların hayatlarında sizce neler değişecek?

6. Camsu'nun sirke geldiği gece gördüğü deve kuşu ve cam flüt rüyasıyla bu olay arasında bir benzerlik var mı?

7. Camsu bedeninden yayılan bir şarkı titreşimiyle ilerlerken hayvan arkadaşları ve seyircilerin onu takip etmesi size başka bir masal kahramanını çağrıştırdı mı? Bu masal ve *Kırılmayan Hayaller* arasındaki benzerlikler ve farklılar sizce ne?

A. SAHNEYE İLK ÇIKIŞ...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölümün amacı; oyun, doğaçlama ve resim çizme aracılığıyla metinden yola çıkarak renkler ve duygular arasında bağ kurma ve bir çıkarımda bulunma becerilerini geliştirmektir.

1. Oyun: Böyle Hissediyorum, Çünkü...

Çocuklardan Camsu'nun gri rengi almasının sebebi olan duyguları üzerine düşünmelerini isteyin. Herkes kendine Camsu'nun mutsuzluğunu anlatan bir duygu rengi seçsin. Daha sonra çocuklardan biri seçtiği rengi söyleyip sussun. Arkadaşlarından biri de bu renge uygun bir cümle söylesin. Çalışmanın başında bu cümlelerin kurguya bağlı bir cümle olması gerektiği uyarısını yapın (Yani serbest bir cümle olmamalı). Örneğin; "Camsu sarı çünkü..." diyen bir çocuktan sonra başka bir çocuk bu cümleyi "çünkü sirkteki hayvanları ve kendisini izlemeye gelen seyircilere kırgın. Onu anlamadıklarını düşünüyor.", ya da "çünkü kendini çok yalnız hissediyor." vb. kurguya uygun düşecek daha pek çok cümle söylenebilir. Her renk için farklı birkaç "çünkü"lü cümle aldıktan sonra diğer bir renge geçebilirsiniz. Ya da her renk için tek bir "çünkü" cümlesi alıp hemen başka bir renge de geçebilirsiniz. Aynı rengi başka çocuklar da seçmiş olabileceği için, ilerleyen süreçte aynı rengi ikinci kez ifade etme şansları da olacaktır.

Öneri

Bu çalışmanın daha hareketli ve eğlenceli geçmesini isterseniz bunu yarışma şeklinde uygulayabilir, takımlara her doğru cümleleri için bir puan verebilirsiniz. Burada "doğru" yanıt demekle metinde karşılığı olan, yani gerekçelendirilebilen her cümleyi kastettiğimizi unutmamalıyız. Renklerin ve duyguların ifadesi öznel bir yorum olduğu için, söylediğini gerekçelendirilebilen ve kendi içinde tutarlı olan yanıtlar "doğru" kabul edilmelidir.

2. Drama (Canlandırma)

A. Merhaba Camsu. Ben kimim?

Hayvan arkadaşlarının ona destek olmak ve onu eğlendirmek için aldıkları karardan haberi olmayan Camsu hâlâ üzgün ve kendini yalnız hissediyor. Hayvanların onu neşelendirmek için yaptıkları şeyleri fark etmiyor. Çocuklara her birinin bu hayvanlardan farklı bir tanesinin rolünü üstlenmelerini ve Camsu'yu eğlendirecek bir şeyler yapmalarını söyleyin. Camsu rolünde bir çocuk ortada dururken, diğer arkadaşları da sırayla onun yanına gelip seçtikleri hayvanın bir hareketini/jestini/miğini yapsınlar. Bunu yaparken hangi hayvan rolünde olduklarını söylemesinler. Yaptıkları hareket ve Camsu'ya söyledikleri cümlelerden yola çıkarak diğer çocuklar onun hangi hayvan rolünde olduğunu tahmin etmeye çalışsın.

Gerekirse canlandırmalara başlamadan önce ilgili bölümü (sayfa 21'deki ilk paragrafı) çocuklara okuyarak oradaki durumu ve duyguyu anımsatabilirsiniz. Bu canlandırmaların illaki metne bağlı olması, yani metinde bahsedilen hayvanlarla eşleşmesi gerekmiyor. Bu çalışmada amacımız sadece metinde yazılan olayı canlandırmak değil; aksine çocukların orada sözü edilmeyen hayvanları, bu hayvanların özelliklerini ve hareketlerini de düşünmelerini ve bunu kurguyla ilişkilendirmelerini sağlamaktır.

B. Camsu, seni görüyorum, duyuyorum. Senin gibi mutsuz çocuklar da var, çünkü...

Bu canlandırmada Camsu rolündeki bir çocuk sirk sahnesinin ortasında dikilsin, seyirci rolündeki diğer çocuklardan bazıları da sizin verdiğiniz ve Camsu'ya söyleyecekleri şu cümleyi istediği şekilde tamamlasın: *"Camsu seni duyuyorum, seni görüyorum. Senin gibi başka mutsuz çocuklar da var. Onlardan bazılarını tanıyorum. Mutsuzlar, çünkü..."* dedikten sonra bu cümleyi istediği şekilde tamamlasın.

Seyirci rolündeki çocukların, mutsuz çocukların neden mutsuz olduklarını söylemeleri önemli. *"Mutsuzlar, çünkü evleri yok.", "Mutsuzlar, çünkü ülkelerinde savaş var.", "Mutsuzlar, çünkü çalışarak ailelerine bakmak zorundalar.", "Mutsuzlar, çünkü okula gidemiyorlar.", "Mutsuzlar, çünkü gidecek evleri ve ülkeleri yok.", "Mutsuzlar, çünkü çok hastalar ve ilaçları yok."* vb. cümleler kurup üzerine tartışma yapabilirler. Burada amacımız Camsu'dan yola çıkarak dünyadaki diğer çocukların sorunlarını düşünmek, bunları dile getirmek ve bunları öykünün/etkinliğin kurgusuyla ilişkilendirmektir.

C. Camsu, yalnız değilsin. Senin yanıdayım.

Bu çalışmayı önceki canlandırmanın hemen arkasından yapabilir, çocukların seyirci rollerinden hayvan rollerine geçiş yapmasını sağlayarak aynı durumun canlandırmasını bir de hayvanların gözünden anlatmaya devam etmelerini isteyebilirsiniz. Burada amacımız, hem yaratıcı düşünmenin esneklik bileşenini pekiştirmek, hem de öykünün satır aralarını okumaktır.

Bu çalışmada da Camsu rolündeki bir çocuk sirk sahnesinin ortasında dikilsin. Hayvan rolündeki çocuklar da ona titreşim göndererek onun yanında olduklarını söylesinler. Her hayvan sırayla ona, *"Biz de buradayız, yanıdayız Camsu."* dedikten sonra istediği başka bir cümleyle daha ona destek olsun. Bu uygulamada hayvan rolündeki çocukların belirli bir hayvanı seçmeleri ve ona uygun davranmaları gerekmiyor. Bu noktada asıl önemli olan, hayvanlarının hepsinin Camsu'ya yalnız olmadığını hissettirmeleridir.

Gerekirse canlandırmalara başlamadan önce ilgili bölümü (sayfa 21'deki ikinci paragrafı) çocuklara okuyarak metindeki durumu ve duyguyu anımsatabilirsiniz.

3. Resim Çizme: Nasıl Bir Renk?

Çocuklara Camsu'nun yalnız olmadığını hissettiği ve eyleme geçtiği anda yansıttığı rengi bir varlıkla birleştirerek çizmelerini söyleyin. Örneğin, deniz resmi çizebilirler, bu da maviyi belirtir. Eğer bu rengi çizerek anlatmak zor olursa sözel olarak da onun nasıl bir renk olduğunu betimleyebilirler. Aşağıdaki soruları sorarak çocukların rengi betimlemeden önce düşünmesini sağlayın ve bu seçimlerini destekleyecek gerekçeler bulmaları için onları cesaretlendirin. İsterseniz bu çalışmayı sonraki uygulamayla birleştirip bu rengi kitabın ilgili bölümündeki boş sayfaya (sayfa 20) ifade etmelerini isteyebilirsiniz.

Çocuklara, "Camsu'nun bedeninden daha önce hiç kimsenin görmediği bir renk yansıdı. Sizce bu rengin düşüncesi ne? Camsu daha önce düşünmediği neyi düşündü de bu renk açığa çıktı? Bu renk hangi tondadır? Neden?" sorusunu yönelterek onların yorumlama becerisini geliştirebilirsiniz.

4. Bu Sayfaya Neler Çizmek İstersiniz?

Çocuklara 20. sayfada yer alabilecek görseller için aşağıdaki önerileri söyleyebilir ya da onlardan kendi seçtikleri bir olayı resimlemelerini isteyebilirsiniz. Çizecekleri resimlerdeki ayrıntıların metne uygunluğu bir okuma-anlama ve eşleştirme becerisi olduğundan çocuklara bu bölümde bahsedilen olaylara bağlı kalmaları gerektiğini anımsatın.

Öneriler

- Camsu'nun dünyadaki diğer çocukları düşünmesi, yalnız olmadığını hissetmesi.
- Camsu'nun bedeninden daha önce hiç kimsenin görmediği bir renk yansıması ve herkesin heyecanlandığı an.
- Bu bölümle ilgili çizmeyi istediğiniz diğer sahneler.

B. SAHNEYİ TERK EDİŞ...

Etkileşimli - Disiplinlerarası Çalışmalar

Bu bölüm 22. sayfaya ilgilidir. Buradaki amaç, metinden yola çıkarak doğaçlama yoluyla çocukların konuyla ilgili farkındalıklarını geliştirmek ve çıkarımda bulunmalarını sağlamaktır.

Drama (Canlandırma): Camsu'nun ve Hakların Peşindeyiz!

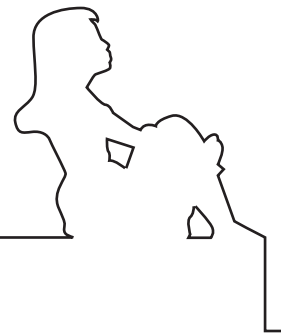
Çocuklardan birini Camsu rolüne seçin. Diğer çocuklar da sirkteki hayvan ve seyircilerin rolünü alsın. Çocuklardan Camsu'nun önde, seyircilerin ve hayvanların da onun peşi sıra giderek sirk çadırını terk ettikleri o anı canlandırmalarını isteyin.

Herkes kendi rolüne uygun düşecek bir duygu ve bununla ilgili bir cümle düşünsün. Aşağıdaki soruları sorarak çocukların düşünmelerine rehberlik edebilirsiniz:

- Camsu'nun peşinden giderken ne düşünüyorsun? Neden sirki terk ediyorsun?
- Sirki terk ettikten sonra ne yapacaksın? İnsanlara/hayvanlara bugün olanlarla ilgili neler anlatacaksın?
- Camsu için, başka mutsuz çocuklar ve hayvanlar için neler yapacaksın? Onlara nasıl destek olacaksın?

KIRILMAYAN HAYALLERİ OKUDUKTAN SONRA NELER YAPABİLİRİZ?

TARTIŞMA-DEĞERLENDİRME: KIRILMAYAN HAYALLER VE CAM

Çocuklara, “Camsu’nun cam olmasını, “çocuk” kavramı ve “çocuk hakları” konusuyla nasıl ilişkilendirebiliriz? Çocuk ve cam kavramları arasında nasıl bir ilişki var? Cam ve çocuk hakları arasında nasıl bir ilişki var? Bunlardan yola çıkarak *Kırılmayan Hayaller* ismini nasıl yorumlayabiliriz?” sorularını yönelterek tartışma ortamı oluşturup onların farkındalıklarını değerlendirebilirsiniz.

1. Kırmızı Kalp-Yeşil Kalp Çalışması

Bu çalışmayı öyküyü bir kez okuduktan ve onunla ilgili etkinlikleri yaptıktan sonra uygulamanız kazanımları daha etkili kılacaktır. Bunun Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ile eşleştirilerek yapılması o konuyla ilgili maddeleri de pekiştirmiş olacaktır.

- Çocuklardan ellerine kırmızı ve yeşil boya kalemlerini alıp Camsu’nun öyküsünü yeniden okumalarını ve öyküde hak ihlalleri olduğunu düşündükleri cümlelerin sağ ya da sol yanındaki boşluğa küçük kırmızı bir kalp, hakları destekleyen cümlelerin yanına ise küçük yeşil bir kalp çizmelerini isteyin. İsterseniz kırmızı kalbi “kırık kalp” olarak da çizmelerini isteyebilirsiniz.
- Çocuklardan kalp seçimlerinin gerekçelerini ÇHS maddeleri ile eşleştirmelerini de isteyebilirsiniz. Bu zor gelirse, sadece kırmızı ya da yeşil seçimindeki gerekçeler hakkında konuşup ÇHS’de bununla ilgili bir madde olup olmadığını hep birlikte yorumlayabilirsiniz.

Kırmızı-Yeşil Kalp Çalışmasının Cevap Anahtarı

Aşağıda her sayfada yer alan hak ihlalleri ve hak desteklerine yer verilmiştir. Bunlar en temel olanlarıdır. Bunun dışında başka olaylar da bulunabilir. Bazı cümleler birden fazla ÇHS maddelerini kapsamaktadır.

Kırılmayan Hayaller’in vurgu yaptığı en temel haklar:

Maddeler: 6, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 23, 27, 28, 29, 31, 32, 37.

1. Sayfa

• Annesinin Camsu’nun ne düşünmesi ve düşünmemesi gerektiğine, ne yapacağına ve ne yapmayacağına karışması, onu korumak isterken fikrini/tercihini vb. ona sormaması (**kırmızı**).

2. Sayfa

- Babasının Camsu'nun oyun, dinlenme vb. haklarını desteklemesi; onun ihtiyaçlarını dikkate alması; eşiyle kızlarını desteklemesi için konuşması **(yeşil)**.
- Camsu'nun özel durumuna rağmen ailesinin ev ortamını ona uygun hâle getirip birlikte maç izlemeleri **(yeşil)**.

5. Sayfa

- Okuldaki öğrencilerin istekleri için imza kampanyası başlatmaları **(yeşil)**.
- Okuldaki kız öğrencilerin "kız" futbol takımı kurma istekleri **(yeşil)**.
- Okuldaki bazı erkek çocukların kız futbol takımı fikrini desteklemesi **(yeşil)**.
- Okuldaki bazı erkek çocukların, "Kızlar futbol oynamaz" demesi, kız öğrencilerin başlattıkları kampanyayla ve onları destekleyenlerle dalga geçmeleri **(kırmızı)**.
- Camsu'nun kendisi oynayamayacak durumda olsa bile kız arkadaşlarının futbol takımı kurma isteğini desteklemesi **(yeşil)**.
- Camsu'nun da oynayabilmesi için arkadaşlarının onun durumuna özel bir futbol sahası tasarlaması **(yeşil)**.
- Takım koçunun kızları desteklemesi **(yeşil)**.
- Camsu'nun düşüncelerini anlatmak için bir futbol sahası resmi çizip odasının duvarına asması **(yeşil)**.
- Babasının Camsu'yu (futbol oynama isteğini/ihtiyacını) desteklemesi **(yeşil)**.
- Fen bilgisi öğretmenin Camsu'nun onayını almadan onun bedenini dersinde örnek olarak kullanması **(kırmızı)**.

6. Sayfa

- Fen bilgisi öğretmenin Camsu'nun onayını almadan onun özel hayatıyla ilgili konuşması **(kırmızı)**.
- Sınıf arkadaşlarının Camsu'ya yaralayıcı sözler söylemeleri, ona isimler takmaları, özel durumuyla ilgili şaka yapmaları **(kırmızı)**.
- Fen bilgisi öğretmenin sınıftakilere bağırması, şiddeti şiddetle çözmeye çalışması **(kırmızı)**.
- Arkadaşlarının okul sonrasında Camsu'yu neşelendirme çabaları, onun yanında olmaları **(yeşil)**.

9. Sayfa

- Camsu'nun özel durumundan dolayı duygularını, özel hayatını kendine saklayamaması **(kırmızı)**.
- Okul müdürünün imza kampanyasına karşı tutumu **(kırmızı)**.
- Okul müdürünün Camsu'nun babasını ve takım koçunu tehdit etmesi, onlara kötü davranması, eğitim kurumunun üzerine düşen görevleri ve sorumlulukları üstlenmemesi, bununla ilgili hakları yok sayması **(kırmızı)**.
- Velilerin Camsu'yu okulda istememesi, onunla ilgili şikayetleri **(kırmızı)**.

10. Sayfa

- Camsu'nun "Herkesin başına iş açıyorum ve masraf oluyorum." diye düşünerek okulu bırakmak istemesi **(kırmızı)**.
- Yetişkinlerin onu korumak isterken onun isteklerini/ihtiyaçlarını önemsememesi, tedbir aldığı anda aslında yapabileceği şeyleri bile yapmasına izin vermemeleri, ona dair korkularını, endişelerini sürekli dile getirmeleri vb. **(kırmızı)**.

- Sirk müdürünün Camsu'yu desteklemesi ve ona sirkinde bunları yapması için bir fırsat vermeyi teklif etmesi **(yeşil)**.
- Babasının Camsu'nun kendisiyle ilgili şeyleri bilmeye hakkı olduğunu söylemesi, onunla ilgili bilgileri/gelişmeleri saklamaması **(yeşil)**.
- Annesinin Camsu'yu korumak için onunla ilgili bir konu olsa bile onun bunu bilmesine gerek olmadığını düşünmesi, kızının fikrini ve seçimini sormaması; sirkte zarar göreceğini düşündüğü için asla gidemeyeceğini söylemesi **(kırmızı)**.

11. Sayfa

- Camsu'nun annesiyle konuşması, ne istediğini ve düşündüğünü ona açıkça ifade etmesi; annesinden onun düşüncelerini dinlemesini ve önem vermesini istemesi **(yeşil)**.
- Ailesinin Camsu'nun isteğine ve kararına destek olması **(yeşil)**.
- Ailesinin, Camsu'nun bir süre sirkle birlikte dolaşmasına, kızların futbol oynama hakkından ve özel durumu olan çocukların haklarından bahsederek bu konuyla ilgili çalışmalara destek çağrısında bulunacak olmasına onay ve destek vermeleri **(yeşil)**.

14. Sayfa

- Tavus kuşunu gösteri için eğiten kişinin ona kötü davranması, şiddet içeren yollarla onu eğitmesi **(kırmızı- hayvan hakları)**.
- Camsu'nun sirkteki diğer hayvanların da şiddete maruz kaldıklarını öğrenmesi; hayvanların doğal ortamlarından uzakta olması, alıkonulması ve insanların eğlence amacıyla hayvanları kendi çıkarları için kullanması **(kırmızı, hayvan hakları)**.
- Camsu'nun hayvanlara yardım etmesi, onlara sevgi dolu yaklaşması, onları dinlemesi **(yeşil)**.
- Camsu'nun çocuk haklarıyla ilgili yapacağı konuşmaya hayvanlarla ilgili bölümleri de eklemesi **(yeşil)**.

17. Sayfa

- Camsu'ya gösteri için "Cam Kız" isminin takılması, bunun için ondan onay alınmaması **(kırmızı)**.
- Camsu'ya gösterideki bölümü hakkında bilgi verilmemesi, onun haberi ve onayı olmadan onun bedenini seyirciye sunacak gösterilerin hazırlanması **(kırmızı)**.
- Sirk müdürünün Camsu'nun konuşmasına izin vermemesi; önceki anlaşmalarına uymaması ve onu yaşına ve bedenine uymayacak işlerde zorla çalıştırması **(kırmızı)**.
- Sirk müdürünün Camsu'nun ailesi ile iletişim kurmasına, haber alma hakkına engel olması **(kırmızı)**.
- Sirk müdürünün Camsu'nun ve ailesinin mektuplarını okuması, kontrol etmesi, mektuplara kendi istediği ve onayladığı bilgileri yazdırması **(kırmızı)**.
- Camsu'nun sirkte çalışan insanlarla iletişim kurmasını ve konuşmasını yasaklaması **(kırmızı)**.
- Camsu'nun başına gelenler yüzünden kendini "görünmez" (kendi düşüncelerini ifade edemez, hakkını savunamaz, güçsüz, kaderine razı olmuş, umutsuz, sevgisiz, yalnız vb.) hissetmesi **(kırmızı)**.
- Hayvanların Camsu'ya yardım etmek için birlik olmaları **(yeşil)**.

21 ve 22. Sayfalar

- Camsu'nun sirkte izlemeye gelen seyircilerin onu ve hayvanları anlamadıklarını, onu gerçekten görmediklerini, sirkteki ve çevrelerindeki diğer insanların ve hayvanların neler yaşıyor olabileceklerini umursamadıklarını düşünmesi **(kırmızı)**.
- Camsu'nun dünyanın farklı yerlerinde ve hatta sirk çadırındaki izleyiciler arasında bile tıpkı kendisinin yaptığı gibi başına gelenlere razı olup ses çıkarmayan çocukların ve yetişkinlerin var olabileceğine inanması; bu düşünceyle kendini yalnız hissetmemesi; insanların ona yaptığı gibi, onun

da aslında kendini bu seslere/insanlara kapatmış olduğunu ve insanların seslerini duymaya aslında kendisinin izin vermediğini fark etmesi ve umutsuzluğu bırakıp eyleme geçmesi (**yeşil**).

- Camsu bu umut ve istekle bir şeyler yapıp harekete geçme bilinci içindeyken bazı izleyicilere artık görünür/fark edilir olması; bazı izleyicilerin onu ve hayvanları destekleyip Camsu'nun peşinden gitmeleri ve sirki terk etmeleri (**yeşil**).

- Sirk müdürünün Camsu'ya ve hayvanlara sahip olduğunu sanması, "Siz benimsiniz, buna hakkınız yok!" diyerek onları tehdit etmesi (**kırmızı**).

- Çocukların haklarını korumak ve mücadele etmek için Camsu'nun, hayvanların ve bazı izleyicilerin birlik olması, haksızlıklara karşı durması, bunları anlatmak için birlikte yola düşmeleri (**yeşil**).

2. Seyirci Kalmama, Yardım Etme Çalışması

Haklarımızı korumak için neler yapacağız, haksızlığa maruz kalan birine nasıl yardım edeceğiz?

Bu çalışmayı öyküyü okuduktan, çocuk hakları ve hayvan hakları ile ilgili etkinlikleri yaptıktan sonra ele alacağınız bir kapanış uygulaması olarak düşünebilirsiniz.

Çocuklara Yöneltebileceğiniz Sorular

- Haklarımız neler?
- Haklarımızı korumak için neler yapacağız?
- Haksızlığa maruz kalan birine nasıl yardım edeceğiz?

Bu sorular haklar eğitiminin bilgi, beceri ve tutum değişikliği ile ilgili düşünme sürecini yapılandırır. Bu sorular çocuklara haklarla ilgili bilgi edinmeleri, bu bilgiyi gündelik yaşamı anlamalarını ve bununla ilgili bir yaşam kültürü geliştirmelerini sağlama amacıyla sorulur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında çocukları *bilgilendirmek*, onlara haklarla ilgili sözleşmelerin maddelerini öğretmek ve haklar üzerine tartışmak; hakları inşa etmelerine katkı sağlayacak düşünce sistemini ve bunun için gerekli *becerileri* (farklı görüşleri dinleme, kendini ifade etme, eleştirel düşünme, gerçek ve fikir arasındaki ayrımı fark edebilme, sorun çözme, demokratik katılım vb.) geliştirmeleri ve bunları aktif olarak kullanmaları için çocuklara olanaklar yaratmak; bu bilgi ve becerileri bütüncül bir yaklaşımla ele alarak çocuklara model olacak *tutumlar* içinde olmak; sadece kendi hakları ve düşünceleri için değil, başkalarının hak ve ihtiyaçlarına da saygı ve sorumluluk içinde hareket etmek gerekliliğini çocuklara gösterebilmek ve hak ihlallerine maruz kalanlara destek olarak hem yerelde hem de uluslararası ölçekte adil ve demokratik bir yaşamın yapılandırılmasındaki bireysel görev ve sorumlulukları herkesin üstlenmesini sağlamak haklar eğitiminin temel amaçlarıdır.

Haklar Eğitimi konusunda çocukları bilinçlendirmek için aşağıdaki tartışma-düşünme etkinliğini yaptırabilirsiniz.

Tartışma, Düşünme: Ben Ne Yapardım?

Birinci adım

- Çocuklarla "kabadayılık" kavramı üzerine konuşun. "Kabadayı olan biri nasıl davranır, başkalarına nasıl kabadayılık taslar? Nasıl sataşır?" vb. sorulardan hareket ederek bir kabadayının davranış biçimlerine dair bir liste oluşturun.

İkinci adım

- Dört köşe belirleyin ve her köşeye bir numara verin. Çocuklara birazdan okuyacağınız olay karşısında gösterecekleri üç farklı tepkiyi dinlemelerini ve kendi tepkilerine en uygun olduğunu düşündükleri köşeye gitmelerini söyleyin.
- Çocuklara köşelerine yerleşmeleri için zaman tanıyın ve her köşedeki durumun “avantajlı” ve “dezavantajlı” yanlarını sizden söz alarak tartışınlar. Bu aşamada siz sadece dinleyin; doğru, yanlış vb. bir yorumda bulunmayın. Dördüncü köşe açık köşedir. Bu seçeneklerin dışında farklı bir tepki/eylem içinde olanlar oraya gitsinler ve onlar da olay karşısında tepkilerinin ne olacağını açıklayıp tartışmaya katılsınlar. Etkinliğin sonunda kabadayılık durumlarının dezavantajlı yanlarını hep birlikte listeleyin.

Beş farklı olay ve tepki örnekleri aşağıda verilmiştir:

Örnek durumları ve onunla ilgili soruları okuyup çocuklardan hangi köşedeki tepkinin kendilerine uygun olduğunu belirlemelerini isteyin.

Kabadayı 1

Arkadaşların sana isim takıyor, seninle dalga geçip sana hoşlanmadığın şakalar yapıyor, sana yazılı mesajlar, notlar vb. gönderiyor, kendilerine bir şey vermen ya da yapman için seni zorluyor. Kendini kötü hissediyorsun. Ne yapman gerekir?

1. **Köşe:** Hiç bir şey. Bana böyle davrandıklarına göre bunu hak etmiş olmalıyım.

2. **Köşe:** Ben de onlara isim takarım. Onları tehdit ederim.

3. **Köşe:** Anne babamla ya da öğretmenle konuşurum. Neler olduğunu ve ne hissettiğimi anlatırım.

4. **Köşe:** Başka bir şey yaparım. (Açık köşe)

Kabadayı 2

Okuldaki ya da sınıfındaki çocuklar seninle ilgili kötü şeyler söylüyor. Bunları etrafa yayıyor. O yüzden bazı çocuklar artık senin yanında olmak, seninle oynamak istemiyor. Hatta en yakın arkadaşların bile seninle konuşmayı kesti. Ne yapman gerekir?

1. **Köşe:** Hiçbir şey. Herkes söylenenlere inanıyorsa zaten kimseyi inandıramam.

2. **Köşe:** Ben de onlar hakkında konuşur, söylentiler çıkarırım.

3. **Köşe:** Bu söylentilerin doğru olmadığını herkese söylerim.

4. **Köşe:** Başka bir şey yaparım. (Açık köşe)

Kabadayı 3

Evde ablan/ağabeyin/kuzen vb. yakının kimseye fark ettirmeden sana vuruyor, seni hırpalayıp canını acıtıyor, seni korkutacak ve üzecek şeyler yapıyor. Ne yapman gerekir?

1. **Köşe:** Olanları evdeki büyüklere anlatırım.

2. **Köşe:** Olanları okuldaki arkadaşlarıma anlatırım, onlarla birlikte gider, o kişiye karşı durum.

3. **Köşe:** Bana bunu yapan kişiye canımın yandığını ve bir daha yapmamasını söylerim.

4. **Köşe:** Başka bir şey yaparım. (Açık köşe)

Kabadayı 4

Sokağınızda mülteci/göçmen bir aile yaşıyor. Arkadaşların bu ailenin çocuğuna kötü sözlerle hitap ediyor, onunla alay ediyor ve geldiği yere dönmesini söylüyor. Ne yapman gerekir?

1. **Köşe:** Ben de onlara katılırım. Bu çocuk arkadaşım değil, o yüzden onun için üzülmemeye gerek yok.

2. **Köşe:** Arkadaşlarımın o çocuğa kötü davrandığını yetişkin birine iletirim.

3. **Köşe:** O çocuğun kendini yabancı hissetmemesi, çevresine uyum sağlaması için onunla konuşurum, belki ona Türkçe öğretirim.

4. **Köşe:** Başka bir şey yaparım. (Açık köşe)

Kabadayı 5

Öğretmenlerinden biri sen ne yapsan beğenmiyor; sürekli senin akılsız, aptal, beceriksiz, dikkatsiz vb. olduğunu dile getirip seninle uğraşamayacağını söylüyor. Onun bu tavrı yüzünden okuldakiler de sana gülüyor, seninle alay ediyor. Ne yapman gerekir?

1. **Köşe:** Okul müdürüne gidip durumu anlatırım.

2. **Köşe:** Okulu sevmediğim için artık okula gitmek içimden gelmez.

3. **Köşe:** Anne ve babama durumu anlatır, sınıfı ya da okulu değiştirmemin mümkün olup olmadığını sorarım.

4. **Köşe:** Başka bir şey yaparım. (Açık köşe)

Üçüncü adım

Kabadayılık örnekleriyle ilgili çalışmayı yaptıktan sonra çocuklara aşağıdaki soruları sorarak bu çalışmada neler hissettiklerini paylaşmalarını sağlayın.

- Bazı durumlarda tepki vermekte zorlandınız mı? Neden?
- Sizce kimler başkalarına kabadayılık taslar?
- Kabadayılığa maruz kalan kişilerin yardıma ihtiyacı var mıdır? Neden?
- Kabadayılığa maruz kalan kişiler bu yardımı ve desteği nereden bulabilirler?
- Yardım ve destek için gittiğiniz kişi hiçbir şey yapmazsa ne yapmak gerekir?
- Kabadayılığa maruz kalan kişilere yardım etmek kimin sorumluluğudur?
- Yetişkinler de birbirlerine kabadayılık yapar mı?
- Kabadayılık yapan kişilerin bu davranışları değiştirmelerine nasıl yardımcı olunabilir?
- Kabadayılık yapanlara engel olunmazsa ne olur?
- Kabadayılık yapmak bir hak ihlali midir? Kabadayılığa maruz kalan kişinin hangi hakları ihlal edilmiş olur?

Dördüncü adım

- Daha sonra çocuklara birer kâğıt dağıtın. Herkes ellerini şablon olarak kullanıp kâğıda elinin kalıbını çizsin ve bunu kessin. Ardından çocukların parmaklarının her birine bir hak ihlali yaşadıklarında ya da bunu yaşayan birini gördüklerinde bu durumu kime bildirebileceklerini yazmalarını isteyin. Beş parmağın her birine destek ve yardım için başvurabilecekleri kişi, kurum vb. seçenekleri yazmalarını söyleyin.
- Ardından çocuklara araştırma ve proje çalışması olarak "hak ihlallerinde hangi konuda hangi STK ve kamu kuruluşlarına yardım ve destek başvurusunda bulunabileceklerini araştırmalarını isteyebilirsiniz. Onlara yardım edecek ve destek olacak yetişkinlere ulaşamadıkları zaman, doğrudan iletişim kurabilecekleri telefon hatları hakkında bilgi toplamalarını söyleyebilir, bu yerlerle ilgili afiş, duyuru, reklam filmi, proje çalışması, kampanya vb. hazırlamaları için onları cesaretlendirebilirsiniz.

DEĞERLENDİRME

Bu etkinlik, hem yetişkinlerin hem de çocukların demokratik yaşam farkındalıklarını ve seçimlerini gözden geçirme çalışmasıdır. Yetişkinlere, gündelik hayat içinde hak kavramını bireysel ve kurumsal olarak ne kadar içselleştirdiklerini gösterirken, çocuklara da yetişkinlerin onlara sundukları yaşamı ve bugüne kadar bu yaşam şartları içinde nasıl davranmayı seçtiklerini görme ve değerlendirme fırsatı verebilir.

Bu çalışma bireylerin/kurumların demokratik yaşama katılma derecelerini göstermekte ve kavramsallaştırmaktadır. Roger Hart'ın *Children's Participation from Tokenism to Citizenship* çalışmasındaki katılım merdiveni ölçeğinden yararlanılarak etkinlik olarak tasarlanmıştır.

Çocuklardan 61 ve 62. sayfadaki sütunda yer alan cümleleri incelemelerini ve bahsedilen olaylara 63. sayfada yer alan katılım derecelerine (değerlendirme ölçütü) göre 1 ve 8 arasında bir numara vermelerini isteyin. 1 "en az katılım", 8 ise "en çok katılım" gösteren sayıdır. Çocuklardan 8 cümleyi en azdan en çok katılıma göre sıralamalarını isteyin.

Olaylar	1 (en az) - 8 (en çok katılım)
<p>A. Drama kulübümüze daha çok katılım olması için neler yapabiliriz, diye düşündük. Diğer arkadaşlarımıza drama çalışmalarımızda neler yaptığımızdan söz etme ve yeni oyunumuzun konusunu anlatma kararı aldık.</p>	
<p>B. Dün okul gazetemizin onuncu sayısını çıkarttık. Her ay bir sayı çıkartıyoruz. Gazetemizin son sayısında yaptığımız anket çalışmasında en çok oyu okul radyosu almıştı. Bununla ilgili çalışmaları planladık. Okul radyosu açmak istediğimizi ve bunu nasıl yürüteceğimizi bugün okul müdürüne bir dilekçeyle bildirdik.</p>	

<p>C. Bugün öğretmenimiz sınav stresiyle ilgili okulda bir panel yapılacağını söyledi. Bu sabah her öğretmen kendi sınıfından bir temsilci seçti. Ben de o temsilciler arasındaydım. Öğleden sonra tartışma paneline katıldık, bize sorulan sorulara yanıt verdik.</p>	
<p>D. Bugün ailemin desteklediği siyasi partinin bayrağı ile bir gösteriye katıldım.</p>	
<p>E. Dün koro ve dans grubu olarak bir toplantıya davetliydik. Orada sahneye çıkıp şarkı söyledik, dans ettik. Gösterimiz bitince okula döndük, toplantının ne hakkında olduğunu bilmiyorum.</p>	
<p>F. Şehir merkezinde çocuk spor merkezi açılacaktı. Muhtarlar mahallelerde duyuru yaptı. Bütün çocukları yarın yapılacak toplantıya davet ettiler. Yarınki toplantıda her mahalleden temsilciler seçileceğini, daha sonra her hafta yapılacak toplantılara bu temsilcilerin katılacağını ve spor merkezinin planlanmasında onların görev alacaklarını anlattı.</p>	
<p>G. Okulun arka bahçesinde bir alan var. Bu yıl teneffüslerde oraya gitmemize izin verilmiyor. Çünkü okulun bazı eski dolapları oraya atılmış. Birkaç arkadaş toplanıp o alanın tekrar kullanıma açılmasıyla ilgili bir proje geliştirdik. Öğretmenimize bunu anlattık. O da bu projemizi okul müdürüne iletceğini söyledi.</p>	
<p>H. Dün öğretmenimiz bize bir anket dağıttı. Bu anketi belediye başkanı bütün okullara yollamış. Ankette şehrin merkezinde kurmayı planladıkları çocuk parkıyla ilgili pek çok bilgi vardı. Parkta neler yapmak istediğimizi sormuşlar. Herkes anketi doldurup kendi listesini yaptı.</p>	

KATILIM DERECELERİ (DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTÜ)

(Hart, Roger: Children's Participation from Tokenism to Citizenship: UNICEF Innocent Research Center, 1992, Florence.)

1. Çocuklar siyasi pankartlar taşıyarak bir gösteriye katılırlar.	Manipülasyon (Katılım yok.)
2. Çocuklar bir toplantıda şarkı söyler, dans eder; ama konu hakkında herhangi bilgileri yoktur.	Dekorasyon (Katılım yok.)
3. Önemli bir hazırlık yapmaksızın ve akranlarıyla danışma ilişkisi kurmaksızın çocuklar seçilir ve bir tartışma panelinde oturtulurlar.	Göstermelik katılım (Katılım yok.)
4. Bir grup çocuk bir sosyal faaliyet içinde örgütlenir; amaç hakkında bilgilendirilirler ve sorunu sahiplenirler.	Görevlendirme ve bilgilendirme
5. Belediye başkanı belirli bir soruyla ilgili olarak çocuklara danışır; çocukların görüşlerini ciddiye alır.	Danışma ve bilgilendirme
6. Çocuklar okulda bir sorun tanımlar, çözüm için bir proje geliştirir ve uygulama için yetişkinleri ikna ederler.	Yetişkin girişimde bulunur, kararları çocuklarla paylaşır.
7. Çocuklardan oyun alanının planlanmasına katılmaları istenir.	Çocuk girişimde bulunur ve durumu yönetir.
8. Çocuklar kendi okul gazetelerini çıkartır veya okul radyo programı gerçekleştirirler.	Çocuk girişimde bulunur, kararları yetişkinlerle paylaşır.

“Yaralayıcı Sözler”, “İhtiyaçlar ve İstekler”, “Seyirci Kalmama, Yardım Etme” ve “Katılım Derece-leri Değerlendirme” çalışmaları *Pusulacak: Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu* kitabındaki çalışmalardan esinlenerek yapılandırılmıştır.

GÖRSEL SANATLARLA İLGİLİ PROJE ÖNERİLERİ

Aşağıdaki konular resim ya da gerçek nesnelere dayanarak üç boyutlu tasarımlar olarak yapılandırılabilir. Öneriler, origami, kâğıt katlama, pop-up çalışmalarının yanı sıra bez bebek, cam, lego, gerçek nesnelere giydirme, oyuncak ev, kolaj vb. formatlarda da yapılabilir. Bu çalışmaların öncesinde çocuklara rubrik vermeyi ve çalışmalarını ona göre yapılandırılmaları için onları yönlendirmeyi unutmayın.

Öneriler

1. Camsunun odası
2. Camsu'nun topları
3. Camsu'nun şapkaları
4. Camsu'nun okulda oturduğu sıra
5. Camsu'nun oynayabileceği futbol sahası ve futbol aksesuarları
6. Camsu'nun sirkte kaldığı çadırın iç ve dış tasarımı
7. Sirkteki hayvanlar (Hayvan hakları konusuyla ilişkilendirilebilir.)
8. Sirk kostümleri
9. Sirk çadırları
10. ÇHS'nin maddelerindeki her hakkı sembolik olarak simgeleyen bir nesne/simge